

Sinka György

Az interjút készítette, szerkesztette: Bartha Ákos

Hajdúnánás, 2010.

Család

Anyai nagyszüleim, Szép Kálmán és Seres Ilona Nagyszőlősen laktak, Beregszász mellett. Mivel ők állandóan ott voltak, mi meg Kisvárdán, és mivel apám halálakor én még egész kicsi voltam, nem sikerült közelebbi kontaktust felvenni velük. Nagyapámat soha nem is láttam, a nagymamát egyszer, amikor visszajött a Felvidék 1938-ban. Akkor elmentem hozzájuk Nagyszőlőstre, ott lakott a nővérem a férjével. A folyosón találkoztam a nagymamával. Megkérdezte, hogy kicsoda vagyok. Mondom, hogy: *„Én vagyok a legifjabb Sinka György.”* Azt mondta: *„Hát jól van, fiam, jól van.”* Volt neki egy szobája, oda bement, és amíg ott tartózkodtam – egy-másfél hétig – nem láttam egy percig se, és azután se. A nővérem, aki ott volt Nagyszőlősen vele, az hordta be az ebédet nekem. Anyai nagyanyám – amennyire emlékszem – egy nagyon magas, sovány, vékony nő volt. Fiatalkorában keménykötésű, szilárd, ellentmondást nem tűrő feleség lehetett. A szülőknek volt két gyerekük, az egyik Szép Erzsébet, a másik pedig ifjabb Szép Kálmán. Ifjabb Szép Kálmán Túrterebesen volt református lelkész.

Apai nagyapám Sinka Benjámin tímár volt. Felesége Szentlélek Kozma Zsófia. A családról még az 1938-as Szabolcs vármegyei szociográfiában is írnak. Gyerekkoromban, a harmincas évek közepén sokat voltam náluk Nyírgyulajban. Nyírgyulaj Nyírbátor mellett van 7 km-re, Máriapócs és Nyírbátor között. Nagyapámnak két lányát – Ilonkát meg Amáliát – nagyon jól ismertem, mert gyakran ott nyaraltam náluk. A két-két nagyszülő között nagy kapcsolat nem volt, viszont nagynénéimmal mi nagyon jóban voltunk. Ilonka Nyírgyulajban volt a református lelkésznek, Hatvani Pálnak a felesége, majd özvegye. Azért is voltunk ott sokat, hogy ne kerüljünk árvaházba, mert nyolcan voltunk testvérek, és amikor 1936-ban meghalt apám, akkor a református egyház felajánlotta, hogy a Kecskeméti Református Egyház által működtetett árvaházba helyezi el a gyerekeket. Anyám ebbe nem

egyezett bele és a családot összetartotta. Ebben segített neki Ilonka néni és Málka néni azzal, hogy nemcsak én, hanem a másik bátyám, Menyhért is nagyon sokat volt náluk. A gondok, hogy anyámról csökkenjenek, mentünk a nagynénékhez nyaralni – ott maradtunk sokszor egy évig is. De első elemibe az biztos, hogy ott jártam, mert emlékszem rá, egyszer jöttem hazafele az iskolából és a palatáblát a kerítésen áthajítottam az udvarra. Ez a bizonyítéka annak, hogy én az első osztályt már Nyírgyulajban jártam. Ilonka néni később is ottmaradt, Málka néném meg valahol a postaforgalmi iskolában szerezte a képesítését, majd ő is Nyírgyulajba került. Nyugdíjas korára a két testvér így maradt együtt.

Édesapám Sinka Gyula lelkes, felesége Szép Erzsébet. Anyám 1888. március 15-én született. A szülők Nagyszőlősen ismerkedtek meg. Anyám elvégezte az eperjesi tanítóképzőt, aztán hazakerült, kényelembe. Hatalmas házuk volt. Anyám egyébként soha nem tanított, ott volt később neki a saját gyerekereg. Viszont előbb volt még fiatalkorában egy szerelme, egy Kun nevezetű, és ahhoz akarták adni a szülők. Hirtelen azonban megjelent apám, és első látásra szerelem lett. Apám 18 éves volt, épp elvégzett valamilyen iskolát. Hogy apámat odahelyezték, vagy valami másért volt ott, nem tudom, de a lényeg az, hogy találkoztak, majd eljegyzés és lakodalom lett. És a lakodalom napján anyámnak az első szerelme – a Kun nevezetű – agyonlőtte magát. Anyám szülei zokon vették – nem is engedélyezték talán – ezt a házasságot, legalábbis nem nézték jó szemmel. Talán csak azért tarthatták végül elfogadhatónak, mert apám is református lelkes volt, mint anyai nagyapám. Tehát, nagyapa valószínűleg egy kicsit megbocsátott, de a nagymama, az soha.

Úgyhogy attól a pillanattól kezdve, ahogy összekeltek, el is mentek északra, nem tudom, pontosan hova. Nem volt már maradásuk a szülői házban, ahol e történet miatt engem is ridegen fogadtak később. Anyám nem is nagyon akart beszélni az ügyről, talán mert egész életében teher volt neki első szerelmének az öngyilkossága. Szüleim először valahol északkeleten laktak, illetve apám ott teljesített szolgálatot, majd onnan bekerült Kisvárdára. Nagyon nehéz nekem visszaemlékezni apámra, hiszen már gyerekkoromban meghalt, amivel nagyon zűrzavarossá is vált a családnak a helyzete.

Kisvárdá

Apám tehát református lelkész volt. Eleinte Erdélyben volt állásban, de végeredményben mégis Kisvárdán kötöttek ki, ott lett lelkész. Arra emlékszem, hogy egyszer-kétszer Kisvárdá mellett, talán Anarcson helyettesítette a református lelkészt; fiákeren vitték el, és én is mentem apámmal olyankor. Apám rengeteget cigarettázott; fináncok hozták zsákokban a dohányt, a két nagyfiú, Bandi bátyám meg Feri bátyám vágták állandóan a dohányt, mi, kicsik pedig töltöttük. Apám 1936. február 22-én halt meg. Hatan maradtunk testvérek, plusz a hetedik, az ott volt Nagyszőlősen anyám édesanyjánál. Érdekes, hogy apám halála után semmiféle nyugdíj, vagy ilyesmi nem jött. Még gondoltam egyszer, hogy utána járok, miért nem lehetett a halála után valami pénzhez jutni, de aztán nem akartam megbolygatni az egész egyházat. Gondoltam, hogy talán nem fizetett bizonyos összeget, amit kellett volna annak idején.

Apám meghalt 1936-ban, mi pedig 1938-ig ottmaradtunk Kisvárdán. Mivel apámnak a testvére Gyulán volt törvényszéki tanácselnök 1200 pengős fizetéssel, ő küldött minden hónapban 50 pengőt, ebből éltünk. Irgalmatlanul nehéz dolog csonka családban élni. Anyám soha nem büntetett, soha nem mondta azt, hogy most rosszat csináltunk. El is kanászosodtunk, legalábbis ketten az utánam következő bátyámmal, mert a másik kettő, az már bizonyos mértékig önálló volt. Egyik Böszörménybe ment a gimnáziumba, a másik meg fölment Pestre, mert látta, hogy ez így nem jó. Hiányos volt az iskolába járásunk, melléjártunk. Hiába volt a házunk mellett, a kertünk végében a Csizmadia nevezetű tanítónknak a lakása, attól függetlenül nem mentünk iskolába – nem volt apa, aki féken tartja ezt a nagy családot. Ha ott maradunk, komoly hibák lettek volna, nem mentünk volna semmire sem. Na, de aztán a család úgy határozott, hogy nincs semmi értelme Kisvárdán lakni, mert a fiúk nem tudnak tanulni. Úgyhogy itt a kivezető út a tanulás volt, amit legközelebb Debrecenben lehetett. Így mindenki elindult a tanulás területén.

Ezeket tudom a dolgokról, melyek kiskoromban és előtte történtek. A családról azért nem tudok többet, mert egyrészt én voltam a legkisebb, a nagyobb testvérek pedig már mind ismerték a történeteket, felesleges volt hát beszélni. No, meg engemet mint legfiatalabbat nem is érdekelt akkor. Másrészt szétszórt minket az élet. Meséltem már, hogy a visszacsatolások idején [1938-'40-ben – a szerk.] egy nyáron elmentem

Nagyszőlősrre meg Túrterebesre, ahol Szép Kálmánék éltek. Ott megismerkedtem Erzsikével, unokatestvéremmel. Aztán a háború után visszacsatolták azt a részt a románoknak, szovjeteknek – ők meg ottmaradtak. Másik unokatestvérem, Ferenc onnan átment Kissallóra református lelkésznek – az meg Csehszlovákiáé lett 1945 után. Az igazság az, hogy kifogtuk, ez a generáció valahogy kifogta... Meg aztán harmadrészt a családi problémák. Mondom is feleségemnek, Irmuskának, mikor megy rokonokhoz: *„Te jó isten! De jó neked! Én anyai részről nem ismerem a nagyszüleimet. Nekem még keresztanyám se volt, se keresztapám.”*

Debrecen

Amikor Kisvárdáról bejöttünk Debrecenbe 1938-ban, egy stráfszekérre volt feltéve a bútorzat meg minden. Megérkeztünk Debrecenbe, a Monostorpályi utcán kellett végigmenni, ott vettünk ki lakást. Lepakoltunk, én meg ahogy végeztünk, egyből kiléptem az ajtón – a Monostorpályin végig, át a hídon a Nagyállomásig. És ott a Nagyállomást néztem sokáig, mert az a szememben olyan nagy volt. Olyan nagy volt a város is, hogy nem tudtam elképzelni, hogy ilyen marha nagy város van. Addig gyalogoltam, míg eltévedtem; nem a Monostorpályi úton mentem vissza, hanem a Mikepércsi úton. Megkérdeztem valakit, aki segített. Akkor már láttam, hogy ismerős a környék, végigmentem és megtaláltam a lakást. Anyám kérdezte: *„Hol voltál, fiam?”* Nem mertem elmondani, hogy városnézésen.

Nyírgyulaj után második osztályban – állítólag – a keresztapám volt a tanítóm. Harmadik elemibe nem emlékszem rá, hogy hol jártunk. A negyedik osztályt szeptembertől október közepéig ott kellett volna járni Kisvárdán. Akkor bejöttünk 1938. október végén Debrecenbe, és a Ghilányi iskolába mentem, ami ott volt a villanyközpont mellett, a Nagyállomás háta mögött. Volt ott egy üres telek, rajta a hatalmas nagy iskola. Volt egy tanító, aki látta, hogy itt mit kell csinálni. Engemet ott borzasztóan megfogott, tanultam, mint a gőzgép. Én azt nem tudom, hogy mivel érte el, de az biztos, hogy a történelmi, földrajzi problémákkal foghatott meg, mert állandóan a történelmet tanultam, az évszámokat. Utána aztán elköltöztünk a Csapókertbe, ott folytattam a negyedik osztályt. A Csapókertben volt egy komoly

úriember, egy igazi tanító: precíz, művelt, intelligens. Na hát, az is megfogott engem jócskán. Sok mindent kellett bepótolni, amit Kisvárdán nem sikerült megtanulni.

Úgy kerültünk a Csapókertbe, hogy Ilonka meg Málka néni vett nekünk egy lakást ott. Azért vett nagy kertest – 600 tőke szőlő volt benne meg rengeteg sok gyümölcsfa –, mert nagy volt a család. Sokat is ért, nem mondom: lehetett jószágokat tartani, csirkét, ezt, azt. Énszerintem ez külterület volt, nem az a kimondott cívis lakosság lakott ott. Gyári munkások voltak. Ott volt a szomszédságban a MÁV műhelytelep, a javítórészleg, és annak a munkásai, gyerekeik, feleségeik, családjuk élt ott. A lakás szoba-konyha plusz megint egy másik szoba-konyha, tehát végeredményben két kis lakás volt hatunkra, mert Bözsike Nagyszöllősön volt, Bandi bátyám egyetemre járt, jogásznak tanult, Feri bátyám majd szintén, de akkor ő még Böszörményben volt a gimnáziumban. Menyhért bátyám a közgazdaságiba járt, kereskedelmibe. A Nagytemplom mellett volt az a kereskedelmi, bent az udvarban.

Ötven pengőből éltünk ennyien, de volt a hatalmas nagy kert, és az bizonyos mértékig sok mindent fedezett. Anyám állandóan a kertben volt, mindig vetett, eladott. Volt benne 600 szőlőtőke, 15 darab meggyfa, körtefa. Bennünket, gyerekeket ilyen értelemben teljesen ellátott, de a környék, a lakosság is vett. Jöttek, hogy kéne egy kis zöldség. Anyám lement: „*Itt van. Tessék!*” Akkor meggy kéne. „*Menjetek, fiúk, szedjétek meggyet!*” Felmentünk a fára, szedtünk, amennyi épp kellett, lemázsálták, vitték. Egy időben aztán az 50 pengő is megszűnt, hisz nagybátyám öreg volt, gondolom, tán meg is halt. A családban azonban minden gyerek tanult, így kerültem aztán én is a negyedik elemi után be a kollégiumba, első polgárba, 1938-ban.

Polgári

Nagyon jónak tartottam, hogy a kollégiumban tanulhattam kilenc évig, érdekes élet volt az a hagyományos, régi református kollégiumi élet. Igaz, hogy egy kicsit újabb kivitelben, de azért mégiscsak egy öntörvényű iskola volt az. A diákság nagyon sok feladatot átvállalt az intézésben, különféle rendezvényeknek a megtartásában. Én különben debreceni voltam, nekem más volt a helyzetem, mert ebéd után 3 óráig szünet volt, mindenki oda ment, ahova akart. Én ekkor hazamentem, aki meg bent

lakott, de vidékről járt be, az kért engedélyt, hogy 3 óra után, 4-ig vagy 5-ig ezt meg ezt intézhesse. Egyeseknek megadta az ügyeletes, másoknak meg nem. De az ügyeletes nem tanár volt ám, hanem diák. Az oktatás délelőtt volt, tehát délután kezdődött a tanulás otthon. Rádió nem volt, telefon nem volt, tévé nem volt – nem volt semmi se. Az ember tanulgatott.

Egy évig bent is laktam a kollégiumban, 1941-'42 körül a konviktusban, és ez alatt ismertem meg a kollégiumban bent lakó diákoknak az életét meg a közösséget. Úgy sikerült bekerülni, hogy anyám járt a nyugdíjas özvegy papnékhöz és mondta, hogy nagy a család és borzasztó sok probléma van. Valamelyik papné találkozott egy lelkésszel és mondta, hogy ez az özvegy papné milyen állapotban van, a családja milyen nehéz helyzetbe került, kellene segíteni rajtuk. Egyszer csak mondták, hogy a kollégium tanácsa egy évre felvett. Egy évre szólt a bentlakás, de csak 5-6 hónapot voltam ottan. A kollégiumban a bentlakás alapvetően kétfajta diákoknak volt: a tanítóképzősöknek meg a gimnáziumba járóknak. Én még nem voltam tanítóképzős, és nem voltam gimnazista, polgárista voltam. Meg volt oldva így azonban a reggeli, az ebéd és a vacsora is. Ott ettünk a túlsó épületben, ahol most a teológia van. A háború alatt kórház volt az a rész. Egy asztalnál egy cétus [itt: szobaközösség – a szerk.] ült; itt mindegy volt, hogy én polgárista voltam, a cétus tagjaként a gimnazistákkal ettem.

Szigorú napirend és nagyon kötött élet volt. A napos felkelt öt órakor, befűtötte reggel a kályhát. A gyerekek hat órakor keltek föl, és irány a mosdó; olyan mosdó volt kialakítva, amiben nem volt fűtés, tehát télen-nyáron mindig ugyanaz a hideg – csak hideg víz volt, és mindig klottgatyában, ingben vagy atlétában lehetett bemenni. Ott is volt egy diák, aki hébe-hóba benézett. Fél nyolc előtt 10 perccel jött az ellenőrzés: vagy tanár jött vagy a napos diák. Végigment minden szobán, megkérdezte, hogy mi van, hogy van, rendben van-e. Amikor kiment, akkor már sorakoztak és mentek reggelizni, utána pedig párokban mentek a gimnáziumba. A gimnázium, a régi gimnázium a Péterfián volt, fél nyolckor ők mindig mentek tovább oda. Én különálló voltam, mert a gimnáziumnak komolyabb volt az anyagmennyisége, meg a tanuláshoz való illeszkedés is más volt; ők összejöttek, latint tanultak... úgyhogy ottan egy kicsit kilógtam a sorból.

Egy nyolcadik osztályos gimnazista felnőtt ember volt, és ezek voltak általában a cétusnak a felügyelői. Ott a kisdíákoknak – majdnem úgy, mint Nyilas Misi idejében – ki kellett szolgálni a nagyokat. Még a cipőt is ki kellett takarítani! Aztán meg jött a felügyelőtanár. Mindig ki kellett menni reggel a sarokra nézni, hogy felügyelőtanár jön-e, vagy diák, ellenőrizni. Ha felügyelőtanár jött, be kellett vetni az ágát a szobafőnöknek, előkészíteni a ruhát, cipőt, mosdót kiönteni, az asztalt rendbe tenni, ágyat bevetni, mindent. Sokszor megtörtént, hogy nem volt ideje valakinek felvenni a nadrágot, csak az inget, kabátot és ott állt a szék mögött, a tanár meg jött. Alsónadrágban jelentette, hogy ez a cétus készen áll a napi munkára. Mert hiába szoltunk, hogy jön a tanár, lazált, aztán volt kapkodás persze. Hogyha diák jött, azzal el lehetett simítani a dolgot. A második emelet hetes cétusban laktam a kollégium főépületében; nyolcan voltunk; az ablak a Déri tér fele nézett. Ha bemegyünk a kollégiumba, balra fönt a második emeleten végig mind cétusok voltak, különféle diákok voltak ott, szegényebbek és tehetősebbek egyaránt. A tehetősebbek akkor is tehetősebbek voltak és több jogot élveztek, például mondjuk a kimenővel kapcsolatosan.

Volt ott egy gyerek, akinek a szülei nagy méhészek voltak vidéken. Egyszer egy vasárnapi látogatáskor hoztak lépes mézet. Milyen a diák? Körülálltuk. „*Egyél, kisfiam! Egyél, kisfiam!*” – mondta az apja nekünk úgy, ahogy ez szokás. Erre a fia – azt hiszem, negyedikes gimnazista volt: „*Ne úgy, apu! Először a szobafőnököt kell megkínálni!*” Megvolt a hierarchia: először a szobafőnököt kellett megkínálni és utána a többieket. Aztán a póruł járt papa vitte az asztalfőn ülő szobafőnökhöz meg a helyetteséhez: „*Jaj, akkor szobafőnök úr, tessék parancsolni!*” Állítólag azért volt ez a mézes fiú kiváltságos helyzetben, mert ő tudta legjobban a latint, negyedikes létére a nyolcadik osztályos szinten is tudta. Mert ez még nyolcéves gimnázium volt, tehát ő volt negyedikes, a főnök meg mindig nyolcadik osztályos volt.

A polgáriban szilárd tanáraink voltak. Nagy József volt az egyik, a Szent Anna utca 29. szám alatt lakott, az tanította a magyar irodalmat és a földrajzot. Bagdi Dániel a vallástanárra neve; a kollégium mellett van egy utca, ott lakott a végén. Aztán volt Lovas László matematikus. Testvére, Lovas Jenő tanította a németet. Vitéz Csánky Adorján volt az igazgató, egy régi vágású tanár. Abban az időben, ha valami kérésünk volt, mindig egy kis előszobába fel kellett sorakozni. Kijött az igazgató úr,

és sorban megmondtuk, hogy mit akarunk, és akkor vagy elfogadta, vagy nem. Balla László volt a történelem szakos tanárunk. Ez volt az a tanár, akire nagyon szívesen emlékezem: nagy tudású ember volt, és egészen másképpen tanított, mint az összes más polgári iskolai tanár. Nem tankönyvből oktatott, hanem amit ő elmondott, annak az anyagát kellett visszaadni. Ez érdekes dolog volt, mert oda kellett figyelni az órán. Volt fegyelem, volt áhítat – minden volt, hogy tudjon az ember. Nagyon jó volt. Volt egy református kis lelkészünk, aki a vallást tanította. Volt Nagy Ferenc, a rajztanár. Na hát, az egy káplár őrmester volt, arra, ameddig élek, mindig egy kis távolságtartással fogok emlékezni.

Mi sokan voltunk testvérek, ebből adódik, hogy nem jutott tankönyvvásárlásra. Mindig jelentkezni kellett, beadni papíron az igényünket, hogy segélykönyvtárból könyvet kérjünk. Beadtuk ennek a tanárnak, Nagy Ferencnek, aki kezelte a segélykönyvet, és akkor kaptunk. Emlékszem rá, hogy nekem mindig olyan könyv jutott, amelyiknél szinte minden lap külön volt. Megvolt, de minden lap külön volt, mert már elhasználódott. Elhasználódtak ezek a tankönyvek, de év végén ugyanúgy vissza kellett adni. Mindig fenekes lett a vége! Amikor visszaadtuk, azt mondta: *„Tönkretettétek a könyvet, ezt már nem lehet kiadni, ti bitangok!”* Piff, paff, puff, megfenekelt bennünket nádpálcával. A színház átjáróban volt a Harmati Könyvkereskedés – most is megvan még a színház átjáró –, nekünk csak onnan volt szabad venni, mi nem próbáltuk meg azt, hogy máshova menjünk, mert féltünk, hátha megtudják. Csak a kollégium által biztosított könyvesboltba lehetett menni. Nagy József, az osztályfőnökünk mondta: *„Minden füzet, ceruza, felszerelés, ami kell, csak Harmatitól lehet!”*

Osztályfőnököm, Nagy József mindig úgy jött be, hogy panyókára vette a kabátját. S amikor bejött az osztályba, a napos levette a kabátját, odaadta neki a botot és ő azt a fogasra föltette. Jött az ügyeletes – Karap József, emlékszem rá, sosem felejttem el –, beadta, hogy ezek és ezek rendetlenkedtek. Pedig bent a teremben a légyzúgást sem lehetett meghallani, olyan fegyelem volt. Az ügyeletes félt; mindig felírta a vélt rendetlenkedőket és abból már fenekelés lett – már készültünk. Végigvert bennünket, aztán ültünk le és kezdtük az órát. Ha Nagy József volt az ügyeletes, és kint volt kétszáz diák az udvaron – akkor még nem volt beültetve fával, sík terület volt –, akkor ott megállt középen, és a kétszáz diákból nem láttál csak huszonötöt. Mert

minden diák ott volt az oszlop mögött, vagy a hátsó épülettömbbe ment. Ott elől nagyon kevesen voltak, mert, ha mégis kiszúrt valakit, elég volt csak rámutatni, már el volt intézve. Úgyhogy én úgy emlékszem vissza erre a kollégiumi időszakra, hogy nagyon keménykötésű tanárok voltak. Fiúiskola volt, egy osztályban 52-en voltunk. Tartották a fegyelmet, de ezt a fegyelmet csak az erőszak révén tudták tartani.

Hogy milyen volt a gyerekeknek a viszonya a tanárokhoz? Ebből a szempontból magamat hozom elő meg Sólyom Róbert nevű barátomat, aki az osztály első tanulója volt. Bagdi Dániel, a vallástanár egyszer azt mondta, hogy meghív bennünket ebédre. Mi csóró gyerekek voltunk, a tanár pedig mondta: *„Gyertek el, egyetek egyszer már egy jó levest!”* Mi aztán elmentünk. Pontosan megjelentünk, meg volt terítve az asztal, helyet foglaltunk. Ott volt a tanár, ott volt a felesége és két nagylánya. Na, kihozta a felesége a levest, kezdtünk volna ott – nagy félelmünkben – ebédelni. Egyszer csak megszólal a nagylány – olyan 18-20 éves lányok voltak: *„Na, Robi, kit szerettek ti legjobban, az iskolában?”* Robi elkezdett hümmögni. Akkor a másik: *„Te, Gyuri, te mondd, kit szeretel legjobban?”* Nem szóltunk semmit. Mind a ketten felálltunk és otthagytuk az ebédet.

Ez persze igen sértő volt a házigazdára nézve. De hogyan mondjuk azt, hogy a Bagdi vallástanár bácsit szeretjük a legjobban? Ez oda nem illett akkor, viszont a többi tanárt nem akartuk megnevezni, mert nem volt igaz, hogy szerettük őket. Mert nem szerettük egyiket se az erőszak miatt, amiatt, hogy fizikai bántalmazás volt. Nem olyan egyszerű élet volt az a diákoknak. Egyszer Nagy József átküldött a harmadik osztályba, amikor negyedikes voltam, az egyik tanárhoz, és mondta, hogy kérdezzem meg ezt meg ezt, meg amazt. Na jó, kopogtattam, bementem: *„Tanár úr, tisztelettel kérem, hogy ezt meg ezt...”* De be se fejeztem a mondatom, már egy nagy pofont leakasztott. *„Fiam, várd meg, amíg engedélyt adok, hogy szóljál!”* Ilyen körülmények között én meg a Sólyom joggal mondtuk azt, hogy: *„Írány kifele! Köszönjük az ebédet.”* Nem akartunk hazudni. Otthagytuk.

A testnevelő tanár, Sós István viszont nagyon korrekt ember volt. Gyerekpárti volt, de maga körül olyan légkört alakított ki, ami eltaszította a gyerekeket. Igazságos volt, szerette a gyerekeket, de nem volt komázás meg ehhez hasonló. Például az öltözékre, a testnevelés öltözékre nézve kéréseket nem lehetett tenni. Csak egy fehér atlétánk

volt, este kimostuk, reggelre, ha megszáradt, megszáradt, ha nem száradt meg, akkor fölvevük úgy. Úgy mentem. Ott a tornateremben alul – zárt folyosón volt a tornaterem – hatalmas nagy vaskályha volt. Sorakoztunk, és odajött, úgy rátette a kezét a vállamra, és látta, hogy tiszta vizes az a fehér atléta. Nem szólt akkor az egy szót se, hogy „na, hát miért?”, vagy „sajnálak, fiam”, így meg úgy, hanem azt mondta: „Állj itt a kályha előtt!” Ennyi volt, de ez a mondat, ez azt jelentette, hogy mégis együtt érzett akkor.

Emlékszem, a magyar tanárunknál stilsztika volt az anyagunk. Hatszor feleltem belőle egy évben, hatszor. Mind a hatszor egyest kaptam, tehát az akkori számítás szerint a legjobb jegyet. Írtunk magyar dolgozatot. Úgy kezdődött a magyar dolgozat, hogy megmonda, először Csokonai sírjához fogunk kimenni, majd arról írunk egy dolgozatot. Megírtuk a dolgozatot, megtárgyaltuk, utána pedig fogtuk és az iskolai dolgozatfüzetbe bemásoltuk. Amikor kikaptuk a dolgozatfüzetet, akkor jött a pirossal, mert egy betű magasabb volt, mint a többi, és húzott két vonalat. Itten véletlenül, ezen a szélen már összeszorítottam az „o” betűt, mert hát már nem fért volna ki – húzta a vonalat, hogy addig kellett volna. Akkor a hármás bekezdésnél jegyezte, hogy itt a bevezetés, ez a tárgyalás, ez a befejezés. Végeredményben megkaptam a füzetemet – egy piros tömkeleget. Tartalom, helyesírás, külalak – ez volt megadva. Nem is lett színjeles a vége, félévkor pedig elbuktatott...

Mondtam anyámnak, menjen már föl az iskolába és mondja meg, hogy nekem hat egyesem van, nincsen az egész osztályban olyan tanuló, mint én, hogy hat egyesem volt. Az egész stilsztika tankönyvet szóról szóra tudtam: ha a 21. oldalt kérdezte vagy a 36-ikat, mindegy volt. Mondtam anyámnak, menjen már föl. Azt monda az anyám, nincs az a pénz, hogy felmenjen, mert úgyis én járnám meg. Hagytam is az egészet. Ő is hagyta. Ezt azonban bele kell helyezni egy 10-12 éves gyereknek az életébe. Na, tehát elbuktatott. Akik nem buktak el vagy nem kaptak negyedévkor meg háromnegyedévkor intőt, rovót a konferencián, azokat elvitte – a püspöki palota alatt volt egy cukrászda –, és mindenki kapott egy fagylaltot. Hát mi, akik intőt kaptunk vagy rovót, vagy háromnegyedévkor vagy félévkor elbuktunk, a fene evett meg minket, hogy mi nem kapunk fagylaltot! Az igazságérzetem általában nagy volt, így ez engem nagyon bántott!

Zilahy Tibor, egy fizikus tanított fizikára. Fönt volt a második emeleten a fizikaterem, egy óriási nagy terem, a legjobb berendezések voltak ott. Borzasztó, hogy milyen felszereltség volt. Nekünk úgy kellett már a végén beszélni, mint a fizikusoknak. Az biztos, hogy tanított, hogy mindent megcsinált, viszont úgy követelt, hogy ember legyen a talpán, aki azt tudta. Féltünk. Féltünk az órától. Nem hallottam, hogy abból az osztályból valakinek a szüleje fölment volna... Ez a kemény cívis élet nem ismert csak munkát meg fegyelmet.

A kiskazda pártnak a képviselője tanította a '40-es években az éneket, és ő volt egykor az igazgató is. Már nekünk az is nagy baj volt, hogy hat napig tanultunk, szombaton is. És amikor szombaton egy órakor mindenki ment hazafele az iskolából – rohant kifele –, akkor nekünk, énekkarosoknak sorakozni kellett és fönt a második emeletre, az énekterembe mentünk énekkarra. Tanultuk az énekeket: „*Lengyel László jó királyunk, hallja magyar népem.*” Ott volt a társaság, Csörsz vezényelt, magas dobogón állt, kihívta az énekkarost és felülről – bal kezes volt – odacsapott. Az az illető már kapott is három vagy négy fenekest. És amikor visszament a nyomorult gyerek, a fenekén ott volt a három csík. Mikor én is hazamentem, az volt az első, hogy megnéztük a vécében. Szóval nekem a kollégiumról, a polgári iskoláról abszolúte nincsen jó véleményem.

Volt önképzőkör is. Minálunk csak egyetlenegy volt, ez a magyar önképzőkör, amit az öreg vezetett. Én másról nem tudok, általában Nagy József volt tehát a vezetője. Az önképzőkörnek volt egy tanár által elkészített terve; ebben állt, hogy mit fogunk csinálni. Többek között volt olyan is, hogy régi dalok éneklései, régi dalok bemutatója. Bagi István vállalkozott arra, hogy énekelni fog. Na, elénekelte, az önképzőköri naplóba dicséretet is kapott. De a gyerekeknek a döntő többsége nem akart szerepelni, mert azt mondta: „*Engem nem érdekel az egész.*” Mi úgy mentünk az önképzőkörré, hogy ki voltunk jelölve: „*Te is, te is, te is mész.*” Voltunk ottan vagy húszan. A tanár kijelölte, hogy ki lesz „önképzőköri” tag. Négy padsor volt és én ültem a másik padsornak a szélén, itt volt Cseppentő Miklós, itt volt az a másik, és ott volt egy Kun nevezetű gyerek a legszélén, az ablak mellett. Ez a Kun nevezetű gyerek egy gazdatisztnek volt a fia. Az egész öltözképe olyan volt: bricsesznadrág, komoly öltöny, ing, nyakkendő. Egy magas fiú volt. Az mindegy, hogy mit csinált, hogy csinált, az el volt gereblyélve. Ha végignéztél volna azon az osztályon, ha

felálltál volna a katedrára, akkor azt láttad volna, hogy itt az első sorban lévő gyerekek között lehetett látni öltözkében, hogy ez se ide való, nem az osztály közötti bandába való, ez se, az se, amaz se. Végignéztél volna, és láttad volna azt az eléggé elárvult hadsereget.

Általában iparosok gyerekei jártak a polgáriba, akiket könnyű volt fegyelmezni. De ha mondjuk, ez a Kun nevezetű gyerek kapott volna életében egyszer annyi fenekést, mint általában a gyerekek kaptak, az apja hatvanhétyszer feljött volna, mint gazdatiszt. Na, de ezeket a fiúkat meg sem lehetett közelíteni! És érdekes, ezek a fiúk sosem vállaltak közösséget a mi osztályunkkal. Külön voltak. Ha mi kimentünk zsinórlabda játékot játszani, ők sosem neveztek be. Ez olyan játék volt, hogy volt két asztal, zsinór kifeszítve, és egy nagy labdát kellett átdobni a másik területre. Ha leesett, akkor gól volt. Ez azért volt jó, mert lekötötték vele a gyerekeket szünetben. Ő sohasem játszott velünk, testnevelés órán sohasem volt a játékban. Nekünk nem ártott egyáltalán, de nem is használt. Ott volt. Hogy aztán mi lett vele, azt nem tudom. Ezzel a Sólyom Róberttel – az osztály első tanulójaival – Miskolcon találkoztam 1944 decemberében. Összetalálkoztunk és mondta, hogy megy ki külföldre, menjek én is vele. Mondtam, hogy én nem megyek, mert van itten éppen elég probléma. Ő aztán kiment, biztos, azóta már valahol külföldön él.

Emlékszem, a kollégium 400 éves évfordulójára is. 1938-ban volt és én is otthagytam az egészet, mert nem volt szervezés, nem volt irányítás, nem volt központilag meghatározott ünnepség. Volt megemlékezés, és rengeteg kollégiumi diák is összejött. Lehet, hogy a kollégium dísztermében volt valami elfogadható előadás, de az eléggé kis terem. Valahogy én ott nem tapasztaltam, hogy püspök, vagy az egyháznak papjai, tanárai közreműködtek volna, csináltak volna valamit. Nem hiszem, hogy a külpolitikai helyzet miatt alakult volna ez így, mert a kollégium belső életében nem számított a külső világ.

Amíg bejárós voltam, hat órakor keltem és hét órakor indultam – télen tiszta sötétben. A mi lakásunk és a kollégium között egy olyan négy km volt a távolság. Mentem a Kurucz utcán ki az Árpád térhez, a Szappanos utcán végig, a Rákóczi utcán keresztül, a Vár utcán és ottan a kollégiumhoz. Ez volt minden reggel oda és vissza. Ha valami kellett, akkor megint fel kellett menni a városba és vissza. Ha nem

kellett felmenni még egyszer, akkor otthon maradtunk. Legtöbb esetben ilyenkor otthon kellett azt a nagy kertet egy kicsit rendezni, dolgozni rajta. A környékről emlékszem, hogy az Árpád téren volt a Kreszula pék, mellette a fűszeres, Kiss Andor. A Kassai úton pedig még most is megvan az a templom a nagy kereszttel, ami meg akkor épült, amikor én ott voltam kicsi. Amíg otthon laktam, reggeli akkor is mindig volt, de soha nem vittem tízórait a kilenc év alatt az iskolába. M mindig tea volt pirítóssal, aztán rántotta, szalonna, másnapról maradt hús. Kimondottan egyszerű étel. Az ebédek viszont mindig kiadósak voltak, sok és kiadós; az ebéd mindig két óra felé volt. A mi családunk mind tészta család volt, mindig. Tészta mindenféle fajta jöhetett: lekváros tészta, grízes tészta, túrós tészta, mákos tészta, diós tészta, káposztás kocka – minden, a lényeg, hogy sok legyen. Ezeknek a beszerzése könnyebb volt, mert a nagya megtermett kint.

Van olyan emlékképem – azt hiszem, még kisvárdai emlékkép – hogy anyám csinálta a lángost jó magasan egymásra pakolva. Sokan voltunk. Vagy amikor vittem haza a Kreszulától vett ötkilós kenyeret, volt olyan is, hogy amikor széjjelosztottuk a kenyeret, oda lett a fele – egyszeri étkezéskor. Vacsora általában kávé egy szelet vajjas kenyérrel és kész, ennyi volt. A jegyrendszer idejében pedig mindenki megkapta a maga fejadagját, és azzal azt csinált, amit akart. Olyan állapotok voltak abban az időben, hogy a kenyereket jóformán nem lehetett felismerni. Mindenek voltak, csak nem kenyerek; abban a kenyérben minden volt, legfőképpen tengeri.

Még ma is áll az az épület Debrecenben, ahol az élelmiszerjegyeket osztották. A Péterfián van a honvéd laktanya, azzal szemben lévő utcán, ha elmegyünk középig, akkor lehet látni a baloldalban egy nagy, hosszú épületet. Micsoda egy borzasztó dolog volt! A kenyérért sorba kellett állni, hajnali négy órakor már sorban álltunk – és akkor már voltak. Az ember fél ötkor odament, akkor az ötvenedik volt... Minket, gyerekeket nagyon rosszul érintett a jegyrendszer, mert ugye, 20 dkg kenyér volt két napra, 12 dkg cukor egy hétre, fél kiló liszt szintén egy hétre. Mi meg egészséges gyerekek voltunk. Olyat kacagok a gyerekeken, amikor bírálják a kenyeret, hogy ez is milyen kenyér, az is milyen kenyér. Az áprilisi kenyeret mi a májusi jegyre kaptuk meg... 1940-ben már jegyrendszer volt, ezt onnan tudom, hogy 1940-től '42-ig voltam a kollégiumban polgárista, és akkor már vinni kellett a gondnokhoz a jegyet. Este mentem Papp nénihez egy fél kiló cukorért. Nekem adott egy fél kiló cukrot, de másnap reggel mentem hozzá valamiért, akkor már államosítva volt. Abban az

időben volt olyan cipőnk, amelyik fatalpú volt, tehát ilyen kis szeletekből állt a talp, volt egy vágás, mellette egy másik. A hajlás mindig itt történt meg, a két szelet között, ott aztán egy gumival volt összefogva.

Voltam levente is. A leventeképzés úgy volt mindig, hogy eljött a szombat, volt az iskolában két óránk. A két óra befejezve, és utána sorakozó a kollégium udvarán. Megvoltak a formaságok, és akkor: „*Indulj kifele!*” A tiszalöki vonalon Debrecenben volt egy kis vitorlázó repülőtér. A Nyulas alatt szabad területen tartottunk egyszer leventegyakorlatot, másodszor pedig a közterület mellett, a stadion környékén. Meneteltünk, futottunk, valami előadás is volt; honvédelmi előadások voltak, ott tanultuk meg a rendfokozatokat az őrzetőtől a tábornokig. Volt légoltalmi előadás, meg hogy hogyan kell bombatámadás után tüzet oltani. Rendgyakorlatokat, díszmenetet gyakoroltunk, ilyenek. Lőgyakorlatot csak egyszer csináltunk Apafáján. Nem is igazi lőgyakorlat volt, hanem lövészet, kispuskával. Emlékszem rá, hogy volt 50 méteres távolság meg 100 méteres távolság; az 50 méteresnél a jelzők kijelezték, hogy mit lőttünk, de nem is láttuk, csak vaktában lövöldöztünk ott összevissza. Akik ott voltak a jelzőbunkerben, azok mondták, hogy lehúzták a fejüket, mert az acéllemezeket találtuk el, nem a lőlapokat.

Ha valamelyik egységnél megjelentek a katonák, tisztek, mondjuk hadnagy, főhadnagy (eddig, tovább nem), akkor azok elég sokat hóbörögtek. Volt kúszás, futás, fekvőtámasz. Különböző a kollégiumban az volt a szokás, hogy amikor felsorakoztak az osztályok és a Somorjai László testnevelő tanárnak beadták a jelentést, hogy a kollégiumi század együtt áll, rögtön mondta: „*50 fekvőtámasz!*” Ha viszont a tanáraink voltak velünk a leventeoktatáson, eléggé elszemtelenedtünk, nem csináltuk a gyakorlatokat, mondtuk: „*Pihenjünk már egy kicsit!*” De nem lehetett persze, sok minden marhaságot meg kellett csinálnunk.

Tanítóképző

Akik elvégezték a negyedik polgárit, azok indultak tovább valami úton. Onnan lehetett menni tanítóképzőbe; az úgy történt, hogy megvolt a bizonyítványosztás, hazamentünk, anyámnak átadtam, ő elment a kollégiumba és kérte, hogy vegyenek fel. Török Tibor református lelkész volt akkor az igazgató, és mivel én papi árva

voltam, engemet felvettek oda. Nem volt semmiféle felvételi. Így aztán megérkeztem 1942-ben a tanítóképzőbe, „prepa” lettem; 1942-től 47-ig jártam oda a polgári iskola után. Tehát cseberből vederbe estem, ugyanazt a kollégium életet láttam – csak össze sem lehet hasonlítani a kollégiumi polgári iskolai életet a tanítóképzőssel. A kollégiumban teljesen más tanárok voltak, mint a polgáriban, humánusabbak, megértőbbek, segítőbbek voltak. Beszédstílusban közel álltak a diákhhoz, nem rázták a rongyot, nem volt ütlegetés. Ha bementél az irodába, válladra tette a kezét az igazgató: *„Na, monddjad, Gyuri, hogy mi bajod van!”* – hát ilyen a polgáriban nem volt.

A termek a főépületben az első emeleten voltak. A polgári alul volt, a földszinten, ez volt az első emeleten, a második emeleten végig konviktusok. Hátról volt az ebédlő és a teológusok. Ottan éltek. A szigorú beszabályozás nekem azonban végig megmaradt. A kollégiumban G. Szabó Kálmán volt a rajztanárom, ő egy kicsit olyan művészlélek volt. Ültünk a bakon, egy koponyafejet kitett, azt kellett lerajzolni; volt víz, festék, tábla, és jött, nézte, majd mondta: *„Te, fiú! Mit csinálsz te?”* Megfogta, térdével megnyomott, és mert keskeny kis padon ültünk, már borultunk is föl. *„Na nézzétek! Mán meg kiöntötte a vizet.”*

A tanári kar nem lakott bent a kollégiumban, csak egy felügyelő tanár volt a gimnazistáknál, úgyhogy én nem találkoztam gimnáziumi tanárokkal abban az időszakban, csak a tanítóképzős tanárokkal. Volt egy magyarszakos tanárom – nánási születésű –, arra nagyon nagy szeretettel tudok emlékezni: Zsidó Károly, ő a negyediket tanította, Szűcs az első-második osztályt. Kitűnő emberek voltak. Én nem tudom, hogy lehetett ez, hogy az egyik oldalon, a tanítóképzőnek az oldalán kimondottan jó tanárok, művelt, humánus emberek voltak, és a másik oldalon, a polgári iskola oldalán pedig egy zárkózott, katonás közeg – különösen a fiatalabb tanárok által.

Találkoztam a tanítóképzőben később Nagy Ferencsel, a polgáriból már ismert rajztanárral, aki olyan csúnyán elbánt velem. Ötödéves tanítóképzős voltam, amikor bekerült hozzánk rajzot tanítani. Mi ötödévesek, végzősök voltunk, jó tanáraink voltak, nagyon nagy tisztelettel voltunk a tanáraink iránt. Meg a segítőkészség is bennünk volt, pláne a vidéki tanulóknál, akik állandóan hordták a háború után a tanároknak a kenyeret, lisztet, tojást, ezt, azt. Na, de akkor ott találkoztam ezzel a

Nagy Ferencsel ötödévbén. Mi járkálgattunk, mentünk a padokban, aztán odajött hozzám, és azt mondja: „*Sinka! Menjen helyre!*” „*Nem megyek, tanár úr. Egyszerűen nem megyek.*” Erre nem szólt semmit se. Be volt fejezve.

1945-öt ki kellett hagyni, mert olyan volt a gazdasági helyzet, hogy muszáj voltam menni, dolgozni. Egy fél évet kimaradtam, utána délutáni pótlóval kellett fölzárkózni a társasághoz, úgyhogy azokkal tudtam képesítőzni végül, akikkel indultam. Ez egy egészen nyomorúságos helyzet volt. Ebben az 1944-es, '45-ös, '46-os, de még a '47-es években is iszonyatosan keményen kellett helytállnia az embernek. Nem irányítottak engem, testvéreim elmentek Pestre meg mindenfelé, én meg egyedül voltam. Az egész második világháborúban ez volt a legnagyobb problémám: volt a két húgom, anyám meg én. És jöttek a háború előtti idők, a háború, a háború utáni idők, de a családot össze kellett tartani mindig, minden időben. Debrecenben dolgoztam a háború alatt a kőművesek mellett a gázgyárban meg a villanygyárban. Tanítóképzős voltam és idénymunkaként dolgoztam a nyári iskolai szünetben. A szomszédunkban egy tímár lakott, és oda mentek a kőművesek éppen házat javítani. Ott volt a kőművesmester, és kérdeztem, hogy nem kell-e segédmunkás. „*Kell az!*”-válaszolta. Attól a pillanattól kezdve nála dolgoztam mint segédmunkás. Gyorsan ment, mert abban az időben olyan sok férfi nem volt, aki elment volna segédmunkásnak.

A gázgyárban is dolgoztam, ami pontosan a Nagyállomás háta megett volt. Egy hatalmas nagy tartály volt csak, amelyik ellátta gázzal Debrecent. Megjött a vagon – azt hiszem, pécsi szén jött, tiszta, csillogó, gáznak való szén –, csillébe raktuk, töltük az etetőbe. Ebben az volt a legérdekesebb, hogy jómagam is olyan vékony voltam, mint az ujjam. A villanygyárban szintén dolgoztam, ami a gázgyár mellett volt és a Ghilányi iskola mellett, amit később lebontottak. Ott voltam hátul a kapus, amikor volt riadó, és jöttek a munkások, hogy engedjem ki őket a kapun! Azt kell még ehhez tudni, hogy ez hadiüzem volt. Én mondtam, hogy nem lehet kimenni, hanem menjenek az óvóhelyre. Akkor még nem bombáztak, csak sziréna volt. Na, aztán az emberek mondták, szó sem lehet róla – elvették a kulcsot, kinyitották a kaput, kimentek a Monostorpályi úti temetőbe. Na, én is mentem. Féltem. Amikorra visszajöttünk, ott volt a másik kapus. Mondta: „*Az egész brancs fölfele az emeletre!*” – és ott volt a hadbíróság. Katonaság volt a dologban. Kikérdeztek, hogy hát ki

engedte meg, hogy kimenjek, így meg úgy meg amúgy. A lényeg az, hogy engem fiatal koromra tekintettel elengedtek a gyárból, a munkásoknál pedig komoly büntetések voltak.

Amikor 1944. március 19-én bejöttek a németek, akkor én pontosan ott voltam a Kassai úton, a laktanya előtt. Javában állomásozott a helyőrség, és ott mentek el gépkocsival a németek Nyíregyháza felé. Egy esős nap volt, azt hiszem, szombat. Hozzánk is beszállásoltak egy németet, a mai napig tudom nevét, címét: Georg Kinner, Unteroffizier, Lutherstadt, Kossige Strasse 36. Georg ott lakott nálunk addig, amíg nem volt bombázás. Kemény, merev német volt. Piszkos fegyelem volt a németeknél: nekiesett a puskájának és tisztította, nézte, ezt csinálta, azt csinálta, odatette a szíját a helyére... mindig megigazította a csatját, puskáját meg katonásan a vállára kapta. Mi persze játszottunk, megdobtuk, aztán fölszaladtunk a padlásra. Jött utánunk. Annak idején úgy volt, hogy tűzvédelmi okokból a padláson nem volt szabad tartani semmit, csak egy hordóban vizet meg homokot. Amikor bejött a padlástérbe, akkor a homokot elkezdtek szórni rá, persze aztán kiosontunk, mentünk lefele a lépcsőn. De akkor is olyan dühös volt, arrogáns. Jó megtermett, „fajtiszta” német Wehrmacht katona volt.

Akkor azért már lehetett érezni, hogy a hadtáp nem megy rendesen náluk. Elment ebédelni, hozott haza egy kis kenyeret egy kis sajttal, az volt a vacsorája. Egyszer kapott egy üveg bort, azt féltette. Mindig mutogattuk neki, hogy: „Georg, hát *igyunk már!*” „Nem lehet, nem lehet.” – válaszolta. Mi aztán megfúrtuk az üveget; Menyi bátyám megfúrta, beleraktunk egy szalmaszálat, aztán megszívtuk, utána meg beöntöttünk egy kis vizet neki. Este azért mindig megkínáltuk: volt tea, kolbász, szalámi, ez meg az, pedig nálunk csupán aludt hivatalosan. A három szoba közül az egyik üresen állt, ott volt egy heverő, azon aludt. A Liget téren lévő iskolában állomásozott a csapata, oda kellett neki menni mindig.

A szomszédban is lakott két katona, de azok bájosak, fiatalok voltak. Beszélgettünk velük – már ahogy tudtunk, mert németül nem tudtunk egyébként. Mondtuk, mutogattuk nekik, hogy toljunk már ki Georggal, mert mindig olyan morcos. Kértük, hogy tanítsanak minket németül káromkodni. Volt egy idősebb katona, az mondta: „*Gyere csak! Megtanítalak titeket.*” Leírták nekünk, hogy mit mondjunk Georgnak. Bagi Pista barátom volt velünk, az aztán felírta. Így, ha elfelejtettük, hát megnéztük.

Georg kérdezte, hogy honnan tanultuk, mi meg mondtuk, hogy Hanstól. Úgy megtanultuk végül, hogy még most is tudom azokat a káromkodásokat...

A bombázásokkor is ott voltam Debrecenben. Amikor sziréna volt, és a szomszédba átszaladtunk a pincébe, a német katonák is bejöttek; lehasaltak a pincében, úgy féltek. Én elhúztam a függönyt a pincének azon a kis ablakán, és néztem a tűzijátékot. Nemcsak bombáztak, gépfegyvereztek is. Nekem, mint fiatalnak nem volt harci tapasztalatom, én csak éltem a világom, a következő pillanatban meg már jött a háború. Nem fogtam fel a veszélyt. Június elsején kimentünk a Nagyállomást megnézni, mert valami vendég volt ottan. Akkor azt mondták, hogy a bunker, ami ott van a Nagyállomás előtt, az egy tökéletes bunker, nagyon szépen megépített, úgyhogy ilyeneket kell csinálni. Tudom, mert anyám volt a parancsnoka a légoltalomnak. Légoltalmi parancsnok volt, mindig mondtuk, ha leszriadó, kisanya fog vezetni bennünket! Na, megnéztük aztán ezt a bunkert, június 2-án meg agyonbombázták – pontosan bele a bunkerbe.

Június 2-át mi a lakásban éltük át. Közel voltunk a járműjavítóhoz: a Kurucz utca–Kálmánchelyi utca környékén, a Csapókertben. Egyetlenegy bomba esett le a mi házunkkal szemben. Ennyi volt, de a főcsapást az amerikaiak jól ki tudták számítani. Reggel, úgy 9 óra után kivittük a nagy fehér asztalt, és ott volt velünk Georg is még, kártyáztunk. Egyszer csak halljuk a zúgást. Mivel még bombázást nem éltünk át, nem tudtuk, mi az, mondtuk, egye meg a fene, mi csak kártyázzunk tovább. Egyszer csak felnézünk az égre: 25 vagy 30 nagy Liberator gép [*amerikai hadászati nehézbombázó repülőgép a második világháborúban* – a szerk.] egységben; nyugatról kelet irányba mentek. A járműjavítónál jóval előbbre mentek, akkor valahol megfordultak, és ráálltak a járműjavítóra meg a Nagyállomásra és végigseperték. Az egész Ispotályt megszórták, meg mindent, a Szappanos utca is kapott. A bombázás után mentünk és láttuk, hogy itt komoly dologról volt szó. Egy lányiskolának volt valami évzáró ünnepsége, mert rengeteg fiatal kislány is meghalt, és a kis testeket kivitték a köztemetőbe, a sírok közé fektetve le őket. Felszólították a lakosságot, hogy akinek hiányzik hozzátartozója, az menjen ki a temetőbe, nézze meg, nem fekszik-e ottan. A mi házunk a légnyomástól gajra ment. A cserép le, falak, kerítés szintén. Ott volt szemben velünk egy hajtós kút, ahol ivott az utca. Úgy eltűnt, hogy a mai napig sincs meg...

Érdekesesek voltak a szovjeteknek a támadásai is: azok nem nehézbombákkal bombáztak, hanem légiaknákkal. Mindig nyolc órakor végigment egy repülőgépraj, leszórta a Sztálin-gyertyákat, az kivilágította Debrecent. Azok világítottak, míg ejtőernyővel ereszkedtek lefele, hogy pontosan lehessen látni a célpontokat a sötétben. És utána abban a negyedórában jöttek a bombázók és végigseperték a környéket.

Ott volt nem messze hozzánk volt egy tó, a Kincses tó a Csapókertben, a Kurucz utca és a Ruyter utca közötti területen. Hogy aztán az a tó hogyan keletkezett, hogy maradt meg, nem tudom, de mindenesetre eléggé nagy volt. Valamikor réges-régen volt ott a partján egy kis halászkunyhó (aztán azt valahogy lebontották), mellette volt egy hatalmas nagy erdősáv. Ott voltak aztán a nagy játékok! Előtte volt egy nagy tér, és ott a város a nyári időkre szerződtetett egy tanítóképzőst, és a környéknek a gyerekeit oda gyűjtötték össze a nyári szünetben, hogy foglalkozzanak velük; mai szemmel nézve a dolgokat, szinte napközinek tekinthetjük. Bizonyos összegért ez a tanítóképzős eljött egy labdával – ennyi volt az egész: két részre osztotta a társaságot, és kezdődött a foci. Végkimerülésig mentünk. Arra emlékszem, hogy a Szilágyi, aki a Vasasban játszott aztán – egy hosszú, magas focista –, ő is itt kezdte.

No, ezek a Sztálin-gyertyák behullottak a tóba, tele volt a tó ilyen Sztálin-gyertyával. Mi aztán beúsztuk értük és kiszedtük, mert azt mondták, hogy tiszta selyemből készült az ejtőernyő, ami nem is volt igaz, mert vászonból volt. Mi azonban kiszedtük, rendbetettük gyönyörű szépen. Aztán jött egy teherautó, dzsip, összeszedte, elvitte. Magyar katonai tisztetek voltak. Néztük a gyertyákat: volt egy tányér alul, felette volt egy forgatható, beállítható csavargömb vagy valami szerkezet, tulajdonképpen ez gyújtotta be a masinát. Amikor kidobták a repülőgépből, már bent a repülőgépben be volt élesítve és ez a gyúlékony anyag a tányérban felgyulladt. A levegő elkapta a vászonból készült ejtőernyőt – akkor már ott lebegett és világított. A háború után a Kincses tavat betemették. Úgy hallottam, nagy építkezések voltak annak idején és kimérték házhelynek az egész területet.

Van egy emlékképem, hogy a repülőtér mellett dolgoztunk, katonaság felügyelete mellett bombatölcséreket temettünk be. Minden bombatölcsérhez beosztottak nem

tudom, hány embert lapáttal, és dolgoztunk. Azt tudom, hogy a mi brigádunk nagyon jól dolgozott, és mindenki kapott egy csésze teát jutalomként. Nem fizették túl. Mások azonban még rizikósabb feladatokat teljesítettek. Amikor a románok átálltak az oroszok oldalára [1944. augusztus 23-án – a szerk.], azokkal a német gépekkel pusztították el a debreceni repülőtérén a német repülőket, amit a németektől kaptak. A németeknek egy Góliát teherszállító gépük volt, meg volt egypár Messerschmitt, a románok aztán ezt tették tönkre a repülőtérén. Ekkor voltak itt munkaszolgálatban az osztálytársaim, úgyhogy ők „végigélvezték” az egész tűzharcot; volt ottan egész meleg helyzet is egyes esetekben. Arra emlékszem, hogy egészen alacsonyan repültek, nagyon világosan emlékszem rá, mikor alacsony húztak el ottan a város fölött. Úgyhogy semmi féle védekezés nem is volt, se szirénázás, semmi nem volt, mer ugye, német repülőgépek jöttek, melyek azonban nekiestek a repülőtérén lévő – szintén német – gépeknek.

Az a csapókerti közösség, ahol laktunk, zsidópárti volt. Borzasztóan ellene volt a zsidóprogramnak. Ott volt a Kisfaludy utca 6. szám alatt egy zsidó pék. Egy nagy, magas zsidó fiú volt. Annak volt négy lánya. Emlékszem rá, hogy az egész utca, a Kisfaludy utca, Kurucz utca, Kálmánchelyi utca siratta. Én a mai napig is sajnálom őket, de kegyetlenül végrehajtották ezt a gettózást, kegyetlenül. Ezt nem szabad lett volna megcsinálni. A másik pedig az, hogy olyan finom kenyeret csinált ez a pék; odajártunk mindannyian kenyérért.

Miskolc

Feri bátyám Rétságon volt a páncélosoknál. Mivel mi itt voltunk anyámmal hárman gyerekek, mondta, hogy ő Rétságon kerít nekünk egy családot, ahol meglehetünk, ottan lakhatunk. Mert a lakást bizony bombatámadás érte, újra kellett cserepezni a 1944-es időszakban, sok hiba volt. Rajtam kívül mind a három testvérem, Bandi, Feri és Menyi a hadseregben szolgált, mind a három részt vett a háborúban. Amikor Bandi bátyám bevonult, kivitték az orosz frontra, a rokitnói mocsarakban volt, mint híradós, és így mindent tudtak a harctéri állapotokról. Mikor jött a visszavonulás, akkor ők voltak, akik legelőször visszavonultak, így maradt életben. Feri bátyám meg ugye, tankos volt, itt volt Magyarországon. Feri és Menyi bátyám amerikai fogságba

esett, Bandi pedig angolba, de visszatértek mind a hárman. Az amerikaiak mind a kettőt kiosztották német családhoz bizonyos területen, hogy ott élhetnek. Nem lágerben éltek, hanem az amerikaiak kiosztották a németekhez, hogy vessenek, arassanak, kapáljanak, stb. Amikor aztán megunták a dolgot, akkor hazajöttek. Tulajdonképpen nem is az amerikaiak adták nekik a lapot, hogy mehetnek, hanem ők kijöttek. Ellentétben a szovjettel. No, de ez még odébb volt!

A lényeg az, hogy mi elmentünk Nyírgyulajba a nagynénénkhez. Úgy volt, hogy az oroszok bejövetelét ott fogjuk átvészelni, a két nagynéném azonban hetvenen túl voltak, és mondtuk magunkban, hogy ezt mi nem tudjuk vállalni. Olyan értelemben nem tudjuk vállalni, hogy minket is ők tápláljanak. Akkor döntöttünk, hogy elindulunk Rétságra. Jött egy katonai autó, megállítottuk, mondták, hogy oda mennek. *„Akkor vigyenek el bennünket!”* Felpakoltunk egy bőrönddel, abban volt kaja, ruhanemű, ez meg az, és elindultunk. Hogy hol álltunk meg, nem tudom, de Cigándon találtuk magunkat, ott, ahol a visszavonuló németek borzasztó nagy hadoszloppal mentek nyugatra. Mondtam én – mert én minden lében két kanál voltam –, ha megáll egy német traktoros társaság, akkor felülünk mi is. Úgy is lett: megállt egy magyar traktor, egy vontatót húzott, megpakolva mindennel, rajta a német katonák, és mondtam, hogy mi is arra megyünk. Anyámat, a két húgomat feltaszítottam és én is felkapaszkodtam. Először rúgkapáltak, rúgtak, hogy *„Lefele!”*, de mondtam nekik, hogy *„Mi is megyünk, nemcsak ti!”* – nem tudtam én németül semmit se, csak mutogattunk jobbra-balra. Lényeg az, hogy Miskolcig el tudtunk jutni.

Az elfásultság miatt döntöttem a menekülés mellett, meg volt egy félsz is, hiszen a családot is menteni kell. Mindent vállalt már az ember, mert nagyon-nagyon sok rosszat lehetett hallani az oroszokról. Volt a második világháborúban egy újság, a Magyar Futár, az a képes újság is hozta ezeket a szovjet atrocitásokat. Aztán jöttek haza szabadságra a katonák. Sőt emlékszem rá, hogy még a rádióban is szerepelt egy szabadságos katonának a beszámolója; az is elmondta, hogy milyen pusztításokat végeznek, hiába adja meg magát valaki, megölik. Nagyrészt beigazolódott a propaganda, mert amikor 1945-ben hazamentünk, akkor éjszaka állandóan ment a szajrézás az oroszok részéről.

Nem közvetlenül Cigánd és Miskolc volt az útvonal, hanem valahol leszálltunk, gyalogoltunk, mentünk – nagyon nehéz volt ez az időszak. Megérkeztünk Miskolcra, azt határoztuk, hogy anyám bemegy a református egyházhoz, megmondja, hogy van egy református özvegy a három gyerekével, aki menekült Debrecenből. *„Tudnának-e segíteni?”* A református egyház segített. Volt ott egy Szabó László nevezetű testnevelő tanár, aki Miskolcon tanított, annak volt a miskolci Népliget közelében egy szép kis villája – odamentünk. Közben ők meg elmentek egy másik helyre, hogyha jönnek az oroszok, át tudják vészelní. Aztán, amikor az oroszok már közel voltak, kerítettünk egy másik helyet, ahova elmentünk lakni, a Pataki nevezetű pincegazdászhoz, aki az Avason volt bortermelő, és ott voltak a nagy vágatokban a hordók. Ottan meghúztuk magunkat, ott húztuk át ezt az időszakot, amíg be nem jöttek az oroszok.

Amikor a németek kivonultak, elbúcsúztam tőlük, mert a templom mellett voltak, aknatüzet csináltak. Én is ott voltam mellettük, de csak néztem őket; nem bántottak, nem szóltak semmit. Beszéltünk meg kacagtunk, meg mondtunk összevissza mindent. Nem zavartak el. Vagy olyan eset is volt, hogy az ember ment valami után, és ott a Népligetben elkapott egy aknatűz, mert egy német vonatszerelvénny ment az úton, és azt az oroszok lőtték. Mi meg ott voltunk a Népparkban, és bizony keményen mentek a gránátok. Amikor vége volt, kimentünk az útestre, ott volt tényleg a német menetoszlop széjjelverve, össze-vissza volt az egész társaság. Rengeteg sok halott volt: sok német katona, lovak, ez-az. Vitték magukkal a halottaikat. Akkor én hazaszaladtam és mondtam egy ismerősnek, hogy *„Jöjjön azonnal, mert döglött lovak vannak az úton.”* Jött, kanyarítottunk és vittünk hazafele, pecsenyét csináltak. Nagyon édes volt. Akkor láttam a Patakiék ajtaja előtt egy német katonát. Megmozdítottam, és mint egy zsák esett el. Halott volt. Nagyon megijedtem.

A Szabó tanár, akinek a lakásában eleinte laktunk, az egyszer hazament, de épp bejöttek az oroszok a lakásba. Mivel olyan villaszerű lakás volt, rögtön burzsujnak tekintették. Jöttek ezek az orosz katonák, és abban a pillanatban nekiestek, ő meg szalad el a pincéjébe, ahol mi is voltunk akkor. Mondta nekem, hogy én menjek vissza a villába, mert ameddig ő ott volt, előszedte a régi világháborús érmeit, és ő azt nagyon sajnálja. Szedjem össze... Gyönyörű lakás volt, de széjjel volt dűlva az egész mindenség. Annak idején, mikor jöttek az oroszok és ők is mentek a

Patakiékhoz, akkor bezártak mindent: ajtót bezártak, konyhát bezártak, éléskamrát, a szobákat, mindent. Hát ezek a katonák jöttek, be volt zárva, puskatussal odavágtak, már repedt minden szanaszéjjel. És mindent otthagytak, ami nem kellett. Ugye, ajtó ki, szekrényajtó ki, bundák, ezek mind szanaszéjjel, össze-vissza mindenfele.

Akkor jöttek be az oroszok, nem lehetett ottan járkálgatni! Na, de hát olyan sok szívességet tettek Szabóék, hogy végül elmentem. A fő szívességük ugye az volt, hogy amikor már ők távoztak – mert hamarabb elmentek, mint ahogy az oroszok bejöttek –, mondták, hogy legyünk ottan, aludhatunk a villában. Legalább, hogy ott alszunk, vigyázzunk a lakásra. De amikor már láttuk, hogy tényleg jönnek az oroszok, akkor mi is elmentünk. Megálltam a villánál, fogtam egy követ, bevágtam az ablakot – nem mozdult semmi, senki. Beszaladtam rögtön az ajtón, fel kellett menni a lépcsőn az egyik szobába, a fiúknak a szobájába, és tényleg: a padlón ott volt a sok érme, vitézségi érmék. Kiszórták az oroszok, vagy ő dobta el hirtelenjében. A lényeg az, hogy összeszedtem mindet, aztán viasszaladtam ehhez a Pataki-féle pincébe, ahol laktunk és odaadtam neki a dolgot. Könnyen el is kaphattak volna. Olyan örületesen nagy eseményhalmaz érte az embert fiatalon, és olyan nagy felelősség volt az embernek a nyakán; ha valami bajom esett volna, akkor anyám ott marad két gyerekkel védtelenül – irgalmatlanul nehéz helyzet alakult ottan ki ebből a szempontból.

Azért kerültem én is bele abba a miskolci fogdosásba, amikor a szovjetek összeszedték az embereket, mert mindig kellett menni valami kaja után. Ott voltunk ismeretlenül, menni kellett kaja után. Úgyhogy elkaptak bennünket. És a sors érdekessége volt, hogy az egyik osztálytársammal próbáltunk valami élelmet keresni, ám közben elkaptak bennünket.

Találkoztunk ugyanis Miskolcon a Sólyom Robival, akivel a polgáriba együtt jártam. Ő volt ott a jeles tanuló, de évek óta nem láttam már akkor. Sétálgattunk Miskolcon, mindig rá akart venni, hogy én is menjek vele ki Amerikába, mert ő mindenféleképpen kimegy, mindenféleképpen itt hagyja Magyarországot. Egyedül volt, a szülei meghaltak, testvére nem volt. A lényeg az, hogy ottan sétáltunk, belebotlottunk egy két-háromfős orosz csoportba, és levittek bennünket egy hatalmas nagy háznak a pincéjébe, Ott volt vagy száz-százötven ember már, és én nem gondoltam semmire, mert nem is hallottam még málenkij robotról, de Robi tudta

valahogyan. Mondta, hogy innen meg kell szökni. Ott volt a pinceablak, de egészen magasan, és akkor csináltak valami vas öltözőszekrényből egy állványt. Robi felállt rá, kidugta a fejét az ablakon és látta, hogy körülbelül ötven méterre van a kapu és a szovjet őr. Mondta, hogy ki kell bújni az ablakon, ki kell szökni. A lapátot is vittük magunkkal, mintha dolgozni mennénk, ő elől én utána. Mi nem tudtuk, hogy az őr észrevette vagy sem, csak mentünk, nem szaladtunk, hanem vállunkon a lapáttal mentünk – szép lassan – a központ felé. Ennyi volt. Csak másnap vagy harmadnap tudtuk meg, hogy onnan is elvittek olyan négy-ötszáz embert.

A kajakeresés, az úgy nézett ki, hogy bementünk a házakba és megkérdeztük, hogy nincs-e valami kis felesleges kajájuk. Miskolcon van egy hatalmas nagy kanyar, a kanyarban ott volt egy kapualj. Bementünk. Ez akkor volt, amikor már az oroszok kizavartak minket az avasi pincéből és nem volt hol lakni. Láttuk, hogy az udvaron sorházak vannak, bementünk az egyik helyre, egy Hegedűs nevezetű ember lakott benne. Mondtam neki, hogy jártunk, mint jártunk, milyen az életkörülményünk, nem tud-e segíteni. Azt mondja, ő tudna segíteni úgy, hogyha ide jönnénk lakni. Mondom: „*Jövünk mi minden további nélkül!*” Úgyhogy bementünk őhozzájuk. Két szoba volt, meg egy konyha, egyikben ők voltak, a másikban mi. Ottan volt egy só elosztó központ, és ott dolgozott. Amikor az oroszok bejöttek, eltűnt a só, és akkor ővele mentünk el egy kis sót szerezni onnan, ahol dolgozott. Na, de hát ott már nem találtunk semmit se; a falakat leborították fa deszkalapokkal, ezeket lefeszítettük és úgy próbáltuk a sót megszerezni, de hiába.

Arról volt szó Hegedűsékkel, hogy falura kellett járni – vinni szajrékat, akkor az ember ott kapott egy kis krumplit, ezt meg azt. Arra kellettem, hogy húzzam a szánkót, amivel mentünk; Miskolcra mindig Sajóladra mentünk toronyiránt. Ez nagyon jó üzlet volt akkor, kaptunk lakást és lehetőséget, hogy tudjunk valamit vinni, mert nekünk nem volt semmi. 1944. december 2-án vagy 3-án mentek be Miskolcra az oroszok, és mivel én akkor is ilyen fölfedező úton voltam, akkor találkoztam a bevonuló orosz hadsereggel. Volt egy ember egy literes üveggel; ketten voltunk, mentünk az úton, ott van az a kéttornyú templom Zsolca felé, ott volt egy kórház az azon az úton, azon mentünk fölfele, és akkor csak nézzük, hogy jönnek az egyik oldalban szovjet katonák.

Miskolcon a pincében volt egy kereskedőnek a raktára; mikor jöttek az oroszok, bementek oda, de látták, hogy be van zárva. Az volt az első, hogy szanaszéjjel vágták az egészet. Én is lementem a raktárba, illetve a pincébe és látom, mi van. Nem volt ott már gazdája senki. Mondtam: *„Ne vacakoljunk! Ha nem mi viszünk ebből a portékából valamit, akkor majd visz valaki más. Holnapután csináljuk a következő fuvart!”* – mert olyan állapotok voltak. Közben ott volt a másik szomszédban egy törzsszázlójai rengeteg oroszral. Ha én megmondom ennek az oroszoknak, hogy ott mi van, mindent elvisznek. Volt benne zseblámpaelem, kenőcsök, kölnik meg tudja az atyaisten, mi! Összepakoltunk a szánkóra, irány Sajólad. És akkor elmentünk a pacákhoz, mondtuk: *„Kell egy kis liszt, egy kis zsír, egy kis kenyér, meg ez meg az.”* *„Hát mit hoztak?”* – kiborítottuk, hogy ezt. *„Na, jó!”* – adott egy kis paszulyt, ezt meg azt, élelmiszert érte. Volt szalonnánk, kenyérünk, paszuly, zsír, minden.

Hegedűségnek éppen akkor volt egy csecsemőjük, akkor született. A kicsinek kellett édesség is a teába, mindenbe, a szomszédban lakó szovjet katonának meg ott volt az ágy mellett két nagy mézkanna tele mézzel, és mindig mondták, hogy menjek be, aztán próbáljak kérni mézet. Kértem is, de nem adott. Aztán úgy csináltuk, hogy a szomszéd elkezdett beszélni neki jobbra-balra, elterelte a figyelmét, addig én meg egy csészébe kimertem a mézet. Ilyen vadregényes életet éltünk.

Aztán eljött 1945. Jött a honvágy, hogy mi van otthon, meg hogy rendbe kéne hozni az életünket. De semmi hír nem jött át, semmit sem tudtunk egyáltalán. A lényeg az, hogy 1945. január első napjaiban megkérdeztem a miskolci vasútállomáson, hogy mikor lehet arról szó, hogy megy vonat Debrecenbe. Sok ember volt az állomásnak a várótermében, tele volt oroszral mindenféle. Jött egy vasutas, kérdeztem, hogy nincs-e olyan hely, ahol ezek az oroszok nem járnak. Ugye, ott volt a két nővérem, nem akartam kitenni őket semminek. Elmentünk egy ilyen helyre, ahol szoktak aludni a várakozó vasutasok, lefeküdtünk. Jött aztán a vasutas, hogy na, pakoljunk össze, próbáljunk menni a szerelvényre, indulni fog nemsokára Debrecenbe egy tehervonat, fel lehet szállni – de csak saját felelősségre. Szóval, magunkra hagytak olyan szempontból, hogy a felelősség a mienk. Felmentünk és elindult a vonat. Már Hortobágy alatt voltunk, Balmazújváros körül talán, és megjelentek a románok. Bennünket onnan elküldtek, és egy olyan nyitott vonatra kellett felszállni. Épp jó esős

idő volt, így jól meg is áztunk. De szerencsére a debreceni kisállomáson leszálltunk, indulhattunk haza. Hazamentünk – a lakás fel volt törve.

Újra itthon

A csapókerti lakás fel volt törve, az ajtó leszakítva, az ablak kitörve, mindent elvittek. Megint kezdődött a kínlódás. Még a sparheltet is elvitték! Aztán volt egy kis cselédlányka, aki ott dolgozott anyám mellett. Tudtuk, hogy az ajándékozta, adta el ide-oda. Előkerítettük, és kérdeztük, hogy *„Hova vitted a sparheltet, a tűzhelyet?”* Mondta – visszahoztuk. *„Hova vitted a tányérokat?”* *„Oda.”* – azt is visszahoztuk. *„Hova vitted el az ovális tükröt?”* *„Ide.”* – azt is visszahoztuk. *„A könyvespolcot hova?”* – azt is visszaszereztük. Nem volt probléma a visszahozás, mert abban az időben nem volt már kecmec. Mivel annak idején anyám református papné volt, volt tekintélye azon a területen. Az volt a nagy hiba viszont, hogy az ablakban nem volt üveg, és kerítés sem volt meg kályha sem – és katonás tél volt.

Úgy csinálták az oroszok, ha egyszer megjelentek az utcában, elkezdték a vasat ütögetni, így mindenki kiment az utcára. Éjjel-nappal ment a zabrálás, bár nálunk nem tudtak semmit sem szerezni, mert nem volt semmink. De például a szomszédban volt a Karcza néni, akinek a férje Amerikában volt és összeszedett magának egy kis vagyont, majd hazajött, építettek maguknak házat, és öregkorukban mindenük megvolt. Na, az öreghez mindig mentek befele, elvitték a kenyeret, szalonnát, lekvárt, mindent. Mihozzánk ha bejöttek, akkor látták, hogy bombatámadás a fél házat elvitte, a szobában, a konyhában nem volt semmi, a másik szoba is üres volt. Ott szemközt velük nem tételeztem föl, hogy ez az orosz katona megfogja a puskáját, és az embert meglövi. Én mindig mondtam neki magyarul, hogy *„Az istenért, hozzád nekünk klebát! Megértetted? Menjél el, hozzád a klebát [kenyeret]!”* Ilyen marhaságokat mondtam nekik. Megtartottam akkor a befogadóképességemet, meg igazából már semmitől sem féltem.

Volt itt aztán orosz pénz is! Magyarul nyomták, de valami orosz katonai egység. Én nagyon szerettem színházba járni, és emlékszem, bementem a színházba és kérdeztem, hogy lesz-e egyáltalán ebben a háborús időszakban színház. Mondták, hogy *„Hogyne lenne, persze lesz, itt vannak a színészek. Fiam, mondd meg a*

szüleidnek is.” Mondom *„Rendben van, de nincsen pénzünk.”* – *„Adok én neked.”* És adott nekem ilyen hadipénzt vagy katonapénzt. Rá volt írva, hogy kiadja a Vörös Hadsereg ilyen értékben, és köteles mindenki beváltani. Magamhoz vettem ezt a pénzt. Mondtam: *„Tessék még adni, mert vagyunk vagy hárman-négyen.”* Na, aztán adtak, de semmi értéke nem volt. Ezt a pénzt aztán én sokszor kenyérért elsóztam.

De a pengő sem volt már jó. Egyszer felültem a vonatra tán 50 millió adópengővel és megérkeztem Nyírbátorba, hazamentem Nyírgyulajba, ott felvételeztem a kis paszulyt meg ezt-azt. Nyírgyulajtól 7 km Nyírbátor, bementem Nyírbátorba, vettem a jegyet. Mondtam: *„Tessék adni Debrecenbe egy jegyet.”* Azt mondja a jegykezelő: *„Fiam, ezért nem kapsz egy kiflit se.”* – már elveszette az értékét. Hát akkor Nyírbátorból gyalog indultam el Debrecenbe, az 60 km. Végiggyalogoltam, hátamon volt a hátizsák, abban volt krumpli, a paszuly meg lepedő. Mert mondtam: *„Málíka néni, tessék nekem adni lepedőt!”* – *„Minek kell az fiam? Nincs lepedőtök?”* Mondom, hogy van, de ebből a lepedőből inget szeretnék csináltatni. Hazavittem a lepedőt, elvittem a szomszédba, megcsinálták – úgy lett ingem. Visszafelé az volt a legnagyobb problémám, hogy megmaradt az 50 millió adópengő. Azt vittem magammal. Egy helyen volt egy dinnyeárus, mondtam, szeretnék venni egy dinnyét. Na, kaptam egy dinnyét. Hátizsák meg a dinnye nálam, de nem volt késem. Megálltam, a dinnyét kettétörtem, kettéhasítottam, úgy próbáltam enni. A végén már olyan mérges voltam, hogy nem lehet kézzel marcangolni, ledobtam az egészet, irány haza.

1946-ban megint vacak volt a gazdasági helyzet. Ezeknek a nagygazdáknak a háború következtében meg az utána való következtében kinn maradt a tengeri. Akkor hirdették az újságban a feles tengeritörést. Mi összefogtunk, fiúk, aztán elmentünk tengerit törni – a hóban télen. Mindenkin kabát, kucsma. Nem lehetett dobálni csomóban a tengerit: egy ilyen zsák volt ránk kötve, abba törtük a tengerit, bele a zsákba. Egyszerre két sort vittünk; amikor a zsákba már nem tudtuk tenni, megállt mindenki, egy helyen a havat eltakarítottuk és akkor oda leszórtuk. Feri bátyám volt az ellenőr, lemérték. A gazda szekere jött, az vitte haza a gazdának. Nekünk, testvéreknek egyszerre hozták haza. Felvittük a padra, abból mindig hoztunk le, amennyi kellett. Az morzsoltuk, tisztítottuk, elvittük. Középre a konyhában leborították, körbeülték és úgy morzsolták. Megvolt a tengeri liszt, meg a puliszka.

Voltunk nyáron tengerit kapálni is 1946-ban. Talán két hektárért adtak egy választási malacot, egy kismalacot. Mi voltunk hárman ottan, kapáltunk és megcsináltunk volna nagyon sok hektárt. Ám az első nap, amikor befejeztük a munkát, bementünk a tanyába, ott megfőztünk valamit, megettük és lefeküdtünk, olyan patkányhadjárat jött mindenfelől ebben az elhagyatott tanyaszobában, hogy nem lehetett aludni a patkányoktól. Fogtuk magunkat, kimentünk a szabadba szépen és ott aludtunk. Mondtuk, hogy na, még a délelőttöt lekapáljuk és befejeztük, mert ott nem lehetett aludni. Annyit kerestünk, hogy egy választási malacot kaptunk. Azt hazavittük, csináltunk neki egy kis ólat, aztán felneveltük. Egyszer, amikor jó südő volt már, levágtuk és széjjelosztottuk. Szóval ezek nagyon nehéz évek voltak.

Élelmiszert szerezni már egy kicsit könnyebben lehetett ekkor, mert ugye, anyám aztán fogta magát, és meglátogatta azokat az özvegy papnékat, akikkel annak idején is tartotta a kapcsolatot. Hol egy fél kenyeret sikerült, hol ezt, azt, amazt – de minden napra valahogyan kijött. Míg aztán eljött a tavasz, akkor a kertben veteményezett és nyáron volt vetemény, na, meg ott voltak a gyümölcsfák. Akkor én 1947-ben végeztem a Tanítóképzőn és bekerültem, mint helyettes tanító a Jókai utcai iskolába, tehát volt egy kis jövedelmem, 92 pengő. Plusz, még amit ott a környéken az ember dolgozhatott valamit. Lassan valahogy az ember kezdett élni.

Munka 1945 után

Ötödévben tehát ballagtunk, 1947-ben. A tanári karnak megvolt az emelvénye, megvolt a műsor. A műsort beszédrel a gyerekek adták elő. Érdekesség, hogy nem voltak szülők sem, alig voltak; az a társadalmi réteg nem tartotta olyan fontosnak ezt a dolgot. Mondom is az unokáimnak, hogy amikor itten van egy ballagás, a rendőrség vonul ki meg a tűzoltóság, meg mindenki vonul kifele, az egész utcát lezárják, mert minden nyavalya van – és mi? Volt két osztály, kétszer 52 gyerek. Az öltözőnk nekünk jó volt, mert megkaptuk a tógákat. Igaz, hogy akkor igazi tógákat kaptak, nem olyan, mint mostan van, hanem a régi diákok tógáit hozták le. Két sornak tóga jutott, középen pedig voltak a fekete öltönyösök. Kinek hogy jutott. Elöl volt a cétustábla, hátul voltak a nagybotosok, és utána volt a zászló. És maguk a diákok csinálták a programot. Emlékszem rá, hogy amikor kijöttünk, a Nagytemplom előtt megálltunk, zsoltárt énekeltünk, aztán szépen bementünk az udvarra, és azt se

mondták: „*Na, fiúk, hogy van, mint van?*” – mindenki arra ment, amerre látott. De így is szépek voltak: zúgott a város. Abból az 52 gyerekből 30 kántorképesítőt tett. Énekből vizsgát is kellett tenni, ott mindenkit végigénekeltettek, és akinek rossz hangja volt, azt nem vették fel, csak a kimondottan jó hangúakat. Megkérdezték még akkor ottan: „*Na, mit akarsz tanulni, fiam? Hegedű, zongora?*” Mi mondtuk, hogy kántortanítók akarunk lenni, tehát orgonálni akarunk. Ott van a szélső nagy vasajtó a kollégiumban, a mellette lévő teremben volt az orgona. Sokan voltunk. Volt nekem olyan időszakom, amikor éjfélkor, 12 órakor kezdődött a gyakorlásom az orgonán éjjel egy óráig. Mindenkinek egyszer korán kellett menni, egyszer későn.

Képesítő után menni kellett állás után. Jakucs nevezetű igazgató volt a Mester utcai iskolában. A Jókai utca és Mester utcai tömbben volt. Mondta, hogy egy tanítót kell helyettesíteni. Így kaptam meg egy osztályt a Jókai utcán, az 5-6. osztályt. Ez volt 1947-'48-ban. Amikor elkezdtem tanítani a háború után, akkor megszűntek már a mellékes munkák, már arra nem volt lehetőség, hogy én tanítsak reggeltől egy óráig, és menjek megint valahova fizikai munkát végezni. Különben, akkor már kerítettem tanítványt is magamnak és úgy próbáltam délutánonként egy kis mellékeshez jutni. Mint helyettes tanító először 92 pengőt kaptam. Azt hiszem, az Ispotály téri templomhoz tartoztunk. Én a Jókai utcán, mikor letanítottam a hónapot, elmentem az Ispotály téri református egyházhoz, ottan leigazolták a hónapot, akkor vissza kellett menni a debreceni kollégiumba, és maga a kollégium fizetett engem ki – ilyen kacskaringós úton lehetett akkor fizetést szerezni.

1948-ban jött az államosítás, és az államosítással az állam minden egyes nevelőt az adott helyen átvett. Így maradtam én a legfiatalabb tanító Debrecenben. Aminek az lett aztán a következménye, hogy mindig ki akartak tenni tanyára, mert mindig kellett valakinek a debreceni állásom, mindig. Viszont mivel fiatal voltam akkor, 20-21 éves, hamar bekerültem az úttörőmozgalomba és ott hozzá kerültem a belső vezetőkhez, Sándor Lacihoz – akiről Hortobágyon el is nevezték egy iskolát – meg Kalmár Zolihoz. Ezekkel összelelegedtünk, kialakult egy kis csoport, ha baj volt, segítettek. Elkerültem a Sámsoni úti iskolába, onnan a Szabadság-telepre, a Szabadság-telepről pedig a Fűvészkert utcára. Akkor már ismertek, mint úttörővezetőt. S mert fiatal voltam, minden tanfolyamra elküldtek, sőt 1952-től Egerben főiskolára jártam. 1956-ban végeztem ott, és kaptam meg az általános iskolai tanári képesítést; ettől

fogva felső osztályokat is taníthattam. 1947-től egészen 1957-ig nekem nem volt szabadságom, mert mindig a mozgalomban voltam és képeztem magam.

Az ötvenes években általános volt, hogy a gyerekek nyáron mezőgazdasági munkát végeztek iskolai kereteken belül. A legnagyobb iskolai munkát 1950-ben csináltuk a Fűvészkert utcai gyerekekkel Debrecenben. Ügyvédek, orvosok, papok gyerekei jártak oda, és ki kellett menni Hortobágyra borsót nyűni. Vonattal mentünk ki, voltak istállók, azokat kimeszelték szépen, szalmát hintettek le, és ott aludt az egész társaság. Felállítottam őket csatársorba, és négykézláb nyűtték az érett borsót. Aztán a gép felszedte, kicsépelte és készen volt. Olyan forróság volt, hogy az embert nagyon helyben hagyta. Abban az időben nem volt figyelmeztetés, hogy hőségriadó, 12-től 2 óráig ne tartózkodjanak kint – reggel megkezdtük a munkát 7 órakor, aztán 5 óráig kint dolgoztunk, egyórás ebédszünettel.

A Fűvészkertben egyszer csak jön a papír: kihelyeztek Ebesre szeptembertől. Abban a tantestületben viszont ott volt a megyei önkormányzat egyik nagy emberének a felesége. Mondtam neki, hogy segítsen már rajtam, szóljon az urának, engemet Ebesre helyeztek, nem akarok kimenni. Szólt a férjének, másnap-harmadnap jött a papír, hogy visszahelyeztek. Egy Papp nevezetű, az volt akkor a tanügynek az élén, az mérges is volt biztos rám. De azért nem tudtam sokáig maradni, mert a mézesmadzagot elhúzták előttem. Jöttek ki a megyéről egyszer és mondták, hogy Hajdúdorogon az igazgató tébécében megbetegedett, tovább nem taníthat, és oda kell egy igazgató, méghozzá olyan fiatal, mint én. Jött a beetetés... Na, hát én hazamentem, kérdeztem a bátyáimat meg anyámat is, mit csináljak? Mert ha itt maradok Debrecenben, akkor most is ott maradok egy évig, de egy év után megint kezdődik majd valami. És lehet, hogy ez addig megy, míg tényleg nem találunk egy olyan tagot, akit már nem lehet kiszorítani. Elmentem inkább Hajdúdorogra igazgatónak. Ez volt 1952. február 12-én.

A legrosszabb időszak volt. 1952. A Rákosi-korszaknak minden csínja-bínja akkor került terítékre. Akkor kellett békekölcsönjegyzést csinálni, akkor volt, hogy büntetésből a tanárokat ide-oda helyezgették. Nem beszélve arról, hogy Hajdúdorog görög-katolikus püspökségi székhely volt, ahol a hittanra beiratkozottaknak a létszáma 100 százalékos, híre volt ám ennek a megyében. Jöttek is a hittanbeíráskor

a megyéről, jöttek a szülők is, az udvar tele volt szülővel, és kezdték a megyei küldöttek azt az elavult dolgot, hogy beszélgettek az emberekkel, hogy ne járjon a gyerek. *„Nézze, magának is így..., magának is úgy..., de meg így lesz, meg úgy lesz”* – és akkor egy emberrel foglalkoztak félórát. Kijött három megyei mufti, akik nem is megagítani akarták elsősorban a lakosokat, hanem megpróbálták eldumálni annyi időt, hogy leteljen a beiratkozásnak az ideje. Az igazgatói irodába mindig behívtak egy-egy szülőt, és azzal beszéltek félórát, a másikkal másfél órát. És addig nem volt beíratás, pedig csak 3-tól 5-ig lehetett beírni. Már negyed öt volt, de még nem írtunk be senkit! Ők meg az irodában az emberrel beszéltek, hogy ne írassa be a gyereket. *„Na, jó! Ha már mindenféleképpen be akarja íratni, akkor írassa be, Miklós bácsi! Küldje be a következő beírást!”* Az bejött, azzal is elkezdtek beszélgetni. Eltelt az idő, és az emberek kezdtek lázongani – kint volt 200 szülő az udvaron. Egyszer csak széjjelnéztek, és egyetlenegy megyei küldött nincsen. *„Hol vannak a megyétől?”* - kérdeztem a Terebesi Lacitól, a helyettesemtől. Azt mondja: *„Mind elmentek az alsó kapun.”* *„Az istenit, egyedül maradtunk?”* - kérdem. *„Egyedül.”* - mondja.

Az iskola tantestületének 90%-a helybeli volt. Mind hajdúdorogiak voltak, tehát görög katolikusok. És ők nem engedhették meg maguknak azt, hogy a beiratkozás alkalmával a közösség ellen agitáljanak, hanem ők is fogták magukat, otthagytak csapot-papot, elmentek vagy el sem jöttek. Így aztán ketten maradtunk Terebesi Lacival, a helyettesrel. Kimentem, az emberek meg zúgolódtak: agyonütni, meg így, meg úgy... Én fiatal voltam, volt bennem erő meg akarat, meg azt gondoltam, hogy majd megváltom a világot. Mondtam az embereknek: *„Idefigyeljenek! Én megígérem maguknak, hogy akik itt vannak, azoknak mind beírom a gyereket vallásoktatásra, csak ne legyen zaj, meg ne legyen kiabálás. Nos, az a kérdés, hogy ezt elfogadják-e!”* – mondták, hogy elfogadják. Na, mondom, akkor jöjjenek be, ott álljanak a folyosón sorba, de ne legyen aztán maguk között veszekedés. Ki volt adva, hogy kettőtől ötig van a beíratás. Én még este nyolc órakor mindig írtam a hittan beíratásokat.

Másnap leültem az írógép elé és írtam. Mert ugye jelenteni kellett, hogy mennyi a létszám. *„Az iskolában megtörtént a hittan beíratás. A kitűzött határidő után három órával még mindig írtam, mert a megye nem segített semmit, hanem otthagytak egyedül bennünket.”* Egy óra alatt megírtam. *„A létszám – nem akartam 100%-ot írni*

– 95,1%-a beiratkozott.” Elküldtem. Vajon mit fognak mondani? Ki fognak rúgni az állásból? Vagy rögtön visznek Rákosi elibe, vagy valami lesz? Az ember akkor már elkészült a legrosszabbra. A mai napig nem jött válasz... Minden gyerek járt vallásórára. Legfeljebb a reformátusok nem jártak, meg a cigány tanulók nem jártak. Ott volt egy fiatal pap, egy nagyon intelligens görög-katolikus pap. (Utaztak a szentatyához, valami stiklit csinált, leváltották és elhelyezték hozzánk.) Mondom neki: *„Idefigyelj! Csináljunk már valamit a vallásoktatással! Engem különösképpen nem érdekel a dolog, de azért mégis vegyétek figyelembe azt is, hogy egyedül vagyok itten. Azért ne szakadjon rám minden teher! És itt állandóan jönnek ellenőrzésre. Ha jön ellenőrzés a megyéről vagy Debrecenből, akkor én a hivatalsegédet elküldöm, hogy itt vannak a megyéről, te meg küldd haza a gyerekeket.”*

Jöttek is a megyéről: *„Szervusz! Szervusz! Üljetek le csak nyugodtan, beszéljessünk. Mért jöttetek?”* Hát ellenőrzik az oktatást. *„Van-e vallásóra?”* – *„Van, hát hogy ne lenne, minden nap van.”* Már az öreg hivatalsegédnek intettem is, hogy mehet. A legszélsőbb teremben voltak a vallásórák. Bement, mondta a papnak, hogy *„Tessék már hazaküldeni a gyerekeket! Itt vannak a megyétől. Ezt üzente az igazgató úr.”* Mondja aztán a kiküldött: *„Hallod, akkor nézzük meg ezeket a gyerekeket, hogy mint történik a vallásoktatás.”* Kinyitjuk az ajtót: üres a terem. Mondom: *„Laci bácsi! Hát hol vannak a diákok?”* – *„A tiszteletes úr temetésre ment, és elküldte a gyerekeket, nem ér rá foglalkozni velük.”* – *„Na, jó. Akkor hadd menjenek.”* De ez az állandó feszültség... Ott voltam 1952-től 1957-ig, 52 kilóval hagytam ott. Olyan gyomorsavam volt, hogy amikor reggel fölkeltem, benyúltam a számba, és téptem lefele a savval tönkretett nyálkahártyát. Ilyen körülmények közepette mentünk Dorogról Hajdúnánásra.

Nem beszélve arról, hogy elég gyenge volt a testület. Én már Debrecenben, ezekben az iskolákban, különösen a füvészkerti iskolában olyan jó meglátással bírtam, megfigyeltem, mit hogy kell, mint kell, mit csinál az igazgató, szóval belenőttem. Hajnalos Jóska volt az igazgató a Füvészkert utcán, az meg is kért, hogy legyek én helyettes igazgató. Jóskát ismertem a Sámsoni úti iskolából. Jó, hát legyen. Próbáltam Dorogon is tartani a szintet. Egyszer bementem ellenőrzésre, matekórára a hetedik osztályba, mondtam a tanárnak, Tibinek: *„Csináld az anyagot! Nem tudom, hogy mi az anyag, csináljad.”* Kész, megvolt. Előveszem a tantervet, a

tantervbeosztást, nézem. „*Hát, Tibi! Ennek az osztálynak nem is anyaga ez! Hát mit tanítol te?*” – és bevallotta, hogy ő nem bánja azt, hogy ötödik, hatodik vagy hetedik osztály, bemegy, és ami eszébe jut: „*Csináljuk, gyerekek!*” Vagy például volt Ferenc, egy tanítóképző intézeti oklevéllel rendelkező tanár. Bemegyek és nézem, hogy a táblánál ott van nyolc gyerek, a padban meg ott ül vagy harminc. Hát nem tudom, mi a fene van itten. Vége van az órának, mondom: „*Ferikém, beszéljük már meg! Hogy van ez, hogy ott van nyolc gyerek, itt meg van harminc?*” – azt mondta, hogy ő a hülyékkel nem foglalkozik, csak azokkal, akikkel érdemes. Nagy a gyanúm, hogy Dorogra büntetésből helyeztek nevelőket, bár voltak kitűnő tanítók is. Szalkai Lajos például, az csodálatos, lelkiismeretes ember volt. Hajdúdorogon én csináltam egyébként az első tablót is, addig csak osztálykép volt.

Az új államideológiával 1945 után eleinte senki sem törődött. Se azzal, hogy régi rendszer, se azzal, hogy most egy új rendszer. Mindenki el volt foglalva a saját maga kis pici életével. Csak 1949-től lehetett érezni a kommunista párt irányító szerepét. Akkor jött a Rákosi-időszak, az már teljesen más. Engemet azonban soha az életben meg nem szólítottak, meg nem kérdeztek. Letanítottam nyugodtan 43 évet. Lehet, hogy azért is sikerült átvészelnem ezt az időt, mert fiatal voltam, és nagy úttörővezető lettem az iskolában: csináltam a táborokat, megismerkedtem az úttörővezetőkkel, ahogy mondtuk: „beúttörösödtünk”. Nekem az égvilágon semmi hátrányom nem volt azért, mert papi családból kerültem ki, Menyi bátyámat viszont internálták. 1956 után elkapták és elvitték Pest mellé, Tökölre.

Közben 1953-ban megnősültem. Házasságomat feleségemnek még képzős korában megjósolta Debrecenben, a Miklós utcán egy jósnő; pontosan megmondott neki mindent előre. 1952-ben mentünk Újhutára a sítáborba. Ott megismerkedtünk. Hazakísértem. Akkor ő még ott tanított kint, Nánástól nem is tudom, hány kilométerre. Somorjai Laci bácsi volt a tanár a táborban. „*Siessünk elfele, mert a gyerekekre sötét lesz!*” – mondta. „*Menjetek, majd mi utánatok megyünk.*” – bízattuk őket. Megállt a csoport, hogy megvárnak bennünket. Odamentek a Laci bácsihoz, a vezetőhöz, s azt mondták: „*Laci bácsi, azt a két nyomorultat, két szerencsétlent minek hoztátok ide?*” – hát ez volt az első „kedves” megállapítás rólunk immáron 58 éve.

Aztán kijött a feleségem is velem Dorogra – ő ismerte is különben Dorogot, ott járt képzőbe. Majd hazajöttünk Hajdúnánásra. Itt Nánáson aztán levágtam vagy 30 évet egyfolytában, nem is tudom pontosan, mennyit. 1957-től egészen '87-ig itt voltam, de még 1987 után is három évet bent voltam a napköziben levezetőnek. Most már 20 éve nyugdíjban vagyok. 1975-től kezdve tanulom kedvtelésből az eszperantót. Leveleztem vagy 15 külföldivel, Szovjetuniótól kezdve Spanyolországig, mert itt csak két nánási kereskedelmi dolgozó beszél még rajtam kívül; velük tanultam és vizsgáztam. Éjszaka is, ha nem tudok aludni véletlenül, ha valami nem jut eszembe, felkelek, aztán megnézem, mert megbolondulok, hogy nem tudom.

Nehéz életünk volt, ennek a generációnak kijutott a jóból. Valahogyan kifogtuk. Ha végiggondolok ezeken az eseménysorokon, melyeken átmentem, eszembe jut, hogy gyakran egyformának mondják a történelmet, pedig nem egyforma az. Többféle történelem van, és nekünk is van ám olyan saját történelmünk, hogy az nem igaz, amit mi csináltunk saját magunknak, vagy legalábbis mi éltünk át.

Fényképalbum

Interjúalany neve:

Sinka György

A fénykép címe:

Csapókerti elemi iskola

A fénykép készítésének helye:

Debrecen

A fénykép készítésének éve:

1938

Kulcsfigura:

Sinka György

Debrecenben a Csapókertben lévő iskola elavult, szerkezetileg is elavult volt, pedig az iskola épületét alapvetően szépen megépítették. Volt egy főépület, rögtön csatlakozott hozzá egy WC-sor, volt az udvar, és következett megint egy épület. Úgyhogy, ha az épületből el akartál menni az igazgató úrhoz, akkor vagy ki kellett menni az udvarra, vagy a WC-n keresztül mentél. Úgy alakult ki ez, hogy a főépületet iskolának építették és oda tették a WC-t mellé. Aztán később terjeszkedett az iskola, és építettek oda megint tantermeket. Ez a csapókerti iskolának, az új épületnek a fala a bejárat mellett. Sinai Miklós volt a tanítóm, itt ül elől, középen. Nagyon pedáns ember volt. Amikor elhelyezkedtem háború után a Jókai utcán, mint helyettes tanító, őt helyettesítettem, a volt tanítót, aki éppen akkor hadifogságban volt. Hogy aztán végeredményben mi történt vele, hazajött-e vagy sem, nem tudom, mert én 1947 után elkerültem a Jókai utcáról.

A gyerekek ruházata ezen az 1938-as osztályképen is árulkodó. Az első sorban ülnek a jobb módú szülők gyermekei, nekik egész jó ruhájuk van. Karika Zsigi, Tajti, ezek mindig az első padban ültek, nemcsak itt, órán is – a tanár így ültette őket. Aztán, ahogy megyünk hátrafelé, egyre szakadtabb a társaság. A felső sor volt a legszegényebb. Aki tartja a táblát, attól jobbra vagyok én, nagyon mosolygok, mint mindig. Minden lében két kanál voltam. Itt azonban különös okom is volt az örömré, mert ekkor kaptam meg a cserkészinget, és az istennek le nem vettem volna, pedig megmondták, hogyha lehet, vegyünk kabátot. Ugyanis én cserkész voltam. A homokkerti általános iskolába jártunk gyakorolni, ott volt az őrs. Annak idején kitűnően morzézta. Csak azt gyakoroltam éjjel-nappal, mert morzés voltam. A cserkészkedésnek aztán később az lett a következménye, hogy az inghez cserkészöv, tör, síp, minden nyavalya kellett. Szegény anyámnak volt éppen elég baja emiatt.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Bátyám doktoravatója
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1940 körül
Kulcsfigura:	Sinka Ferenc

Ez egy családi kép, Ferenc bátyám doktoravatása, 1940 körül. Két bátyám is jogi doktorátust végzett. Ő volt a legidősebb, 1914-ben született. Debrecenben, az egyetemen készült a fotó. Annyi érdekesség volt benne, hogy ezen a doktoravatáson, azt hiszem, összesen hatan voltak. Én sem mentem, mert nem volt megfelelő ruhám. Ugyanúgy elmehettem volna, de egy lányt, gondolom, könnyebb volt felöltöztetni. Édesanyám mindig feketét hordott, itt is. Ez a kislány pedig Éva testvérem, 1930-as. Bal szélén Bandi bátyám felesége ül, mögötte Bandi. Ez a házasság valahogy nem sikerült aztán. Feleségének a szülei cukrászok voltak. Debrecenben kezdték, de a cukrászda nem ment, és akkor fölmentek Pestre, egy kis cukrászüzemmel próbálkoztak. De bátyám jogi doktorátusa után már nem voltak egy szinten. Emlékszem, amikor a bátyám kikerült a frontra, a felesége a kisfiával, a kis Bandival lejött hozzánk, Debrecenbe télen, mert 1943-ban Pesten már fűtésük sem volt. Nem volt teje, ezért dajkát kellett szerezni, de szerencsére sikerült is egy asszonykát találni, akinek a kis Bandival egykorú kislánya volt, és mindkettőt tudta szoptatni.

Feri bátyám a háború alatt Rétságán volt, a páncélosoknál. Mivel mi Debrecenben voltunk anyámmal, hárman gyerekek, mondta, hogy ő Rétságán kerít nekünk egy családot, ahol meglehetünk, ottan lakhatunk. Mert a lakást bizony bombatámadás érte, újra kellett cserepezni a 1944-es időszakban. Sok hiba volt. Rajtam kívül mind a három testvérem, Bandi, Feri és Menyi a hadseregben szolgált, mind a három részt vett a háborúban. Amikor Bandi bátyám bevonult, kivitték az orosz frontra, a rokitnói mocsarakban volt, mint híradós és így mindent tudtak a harctéri állapotokról. Mikor

jött a visszavonulás, akkor ők voltak, akik legelőször visszavonultak, így maradt életben. Feri bátyám meg ugye tankos volt, itt volt Magyarországon. Feri és Menyi bátyám amerikai fogságba esett, Bandi pedig angolba. De visszatértek mind a hárman. Az amerikaiak mind a kettőt kiosztották német családhoz bizonyos területen, hogy ott élhetnek. Nem lágerben éltek, hanem az amerikaiak kiosztották a németekhez, hogy vessenek, arassanak, kapáljanak, stb. Amikor aztán megunták a dolgot, akkor hazajöttek. Tulajdonképpen nem is az amerikaiak adták nekik a lapot, hogy mehetnek, hanem ők jöttek. Ellentétben a szovjettel.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Leventesapkában
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1939/40
Kulcsfigura:	Sinka György

Ez a rólam készült kép 1939-es, talán '40-es, de már Debrecenből, a Kurucz utcán lévő házunknál. Egy fehér nyári ruha volt rajtam. Nem is tudom, hogy kaptam én ezt, de valószínűleg a nagypapa örökségéből vettük. Nem az emlegetett fatalpú cipőt viselem, amiről már szóltam, hanem tornacipőt – általában abban jártunk. Amikor Kisvárdáról bejöttünk Debrecenbe, egy stráfszekérre volt feltéve a bútorzat meg minden. Megérkeztünk Debrecenbe, a Monostorpályi utcán kellett végigmenni, ott vettünk ki lakást. Lepakoltunk, én meg, ahogy végeztünk, egyből kiléptem az ajtón. A Monostorpályin végig, át a hídon a Nagyállomásig. És ott a Nagyállomást néztem sokáig, mert az a szememben olyan nagy volt! Olyan nagy volt a város, hogy nem tudtam elképzelni azt, hogy ilyen marha nagy város van! Addig gyalogoltam, míg eltévedtem; nem a Monostorpályi úton mentem vissza, hanem a Mikepércsi úton. Megkérdeztem valakit, aki segített. Akkor már láttam, hogy ismerős a környék, végigmentem és megtaláltam a lakást. Anyám kérdezte: „*Hol voltál, fiam?*” Nem mertem elmondani, hogy városnézésen.

Nyírgyulaj után második osztályban – állítólag – a keresztapám volt a tanítóm. Harmadik elemibe nem emlékszem rá, hogy hol jártunk. A negyedik osztályt szeptembertől október közepéig ott kellett volna járni Kisvárdán. Akkor bejöttünk 1938. október végén Debrecenbe és a Ghilányi iskolába mentem, ami ott volt a villanyközpont mellett, a Nagyállomás háta mögött. Volt ott egy üres telek, rajta a hatalmas nagy iskola. Volt egy tanító, aki látta, hogy itt mit kell csinálni. Engemet ott borzasztóan megfogott! Tanultam, mint a gőzgép. Én azt nem tudom, hogy mivel érte el, de az biztos, hogy a történelmi, földrajzi problémákkal foghatott meg, mert állandóan a történelmet tanultam, az évszámokat. Utána aztán elköltöztünk a Csapókertbe. Ott folytattam a negyedik osztályt. A Csapókertben volt egy komoly úriember, egy igazi tanító. Precíz, művelt, intelligens. Nahát, az is megfogott engem jócskán! Sok mindent kellett bepótolni, amit Kisvárdán nem sikerült.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	A csapókerti lakásunk előtt
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1943
Kulcsfigura:	Sinka György

Ez is én vagyok. Másodéves, vagy harmadéves voltam a tanítóképzőn, körülbelül tehát 1943-ban készülhetett a kép a Csapókertben, a lakás előtt. A szőlő mögött volt a lakás, ez már a szomszéd épülete, ami látszik. Itt már kimenőruha van rajtam. Amikor ugyanis anyai részről a nagypapa meghalt, akkor jutott egy kis örökség. Menyi bátyám kereskedelmis ruháját akkor vettük, meg az én fehér felsőmet és ezt is. Persze háború után, mikor visszatértünk Miskolcra, nem maradt meg semmi a ruhákból.

Úgy kerültünk a Csapókertbe, hogy Ilonka meg Málka néni vett nekünk egy lakást ott. Azért vett nagy kertest – 600 tőke szőlő volt benne, meg rengeteg sok gyümölcsfa – mert nagy volt a család. Sokat is ért, nem mondom: lehetett jószágokat tartani, csirkét, ezt-azt. Énszerintem ez külterület volt, nem az a kimondott cívis lakosság lakott ott. Gyári munkások voltak. Ott volt a szomszédságban a MÁV műhelytelep, a javítórészleg, és annak a munkásai, gyerekeik, feleségeik, családjuk élt ott. A lakás szoba-konyha, plusz megint egy másik szoba-konyha, tehát végeredményben két kis lakás volt hatunkra, mert Bözsike Nagyszőlősen volt. Bandi bátyám egyetemre járt, jogásznak tanult. Feri bátyám majd szintén, de akkor ő még Böszörményben volt a gimnáziumban. Menyhért bátyám a közgazdaságiba járt, kereskedelmibe. A Nagytemplom mellett volt az a kereskedelmi, bent az udvarban.

Ötven pengőből éltünk ennyien, de volt a hatalmas nagy kert, és az bizonyos mértékig sok mindent fedezett. Anyám állandóan a kertben volt, mindig vetett,

eladott. Volt benne 600 szőlőtőke, 15 darab meggyfa, körtefa. Bennünket, gyerekeket ilyen értelemben teljesen ellátott, de a környék, a lakosság is vett. Jöttek, hogy kéne egy kis zöldség. Anyám lement: „*Itt van. Tessék!*” Ennyi, kész. Akkor meggy kéne. „*Menjetek, fiúk, szedjétek meggyet!*” Felmentünk a fára, szedtünk, amennyi épp kellett, lemázsálták, vitték. Egy időben aztán az 50 pengő is megszűnt. Hisz nagybátyám is öreg volt, gondolom, tán meg is halt. A családban azonban minden gyerek tanult, így kerültem aztán én is a negyedik elemi után be a kollégiumba, az első polgáriba 1938-ban.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	A Kollégiumnál barátokkal
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1944
Kulcsfigura:	Sinka György

Valamikor 1944-ben készülhetett ez a kép osztálytársaimmal. Talán valami hősi katonai emléktáblánál állunk, amit az elesett tanítóknak a tiszteletére állítottak a Kollégium falán. A középső fiatal Szilágyi Dániel. Én a bal szélen állok, még a leventesapka is ott van rajtam. Jobb szélen Ráczi Sándor. A tanítóképzőben, azt hiszem, harmadévesek voltunk. Ráczi Sanyi barátomnak egy kicsit tehetősebb volt a családja, a Szilágyi Daninak viszont takarítók voltak a szülei a Dócziban. Sanyi már sajnos meghalt, de Dani is olyan gyenge állapotban van, hogy nem is tudtunk találkozni a ballagás utáni osztálytalálkozókon sem. Ez a kép csak úgy készült, nem volt különösebb apropója. Volt egy osztálytársunk, aki behozta a fényképezőgépet, aztán megkértük, hogy fényképezzen le minket. Nagyon gyenge öltözetünk volt a háború előtt, általában mindenkinek egy kabátja volt. Nemrég vettem egy nagyítót és végigmentem, megnéztem, hogy milyen a ruhám, cipőm, és bizony elég gyenge volt... Ráadásul, a nadrágot bele kellett fűzni a harisnyába, így az lentebb csúszott és ezért ki kellett a harisnyát tolni.

Akik elvégezték a negyedik polgárit, azok indultak tovább valami úton. Onnan lehetett menni tanítóképzőbe. Az úgy is történt, hogy megvolt a bizonyítványosztás, hazamentünk, anyámnak átadtam, ő elment a kollégiumba és kérte, hogy vegyenek fel. Török Tibor református lelkész volt akkor az igazgató, és mivel én papi árva voltam, engemet felvettek oda. Nem volt semmiféle felvételi. Így aztán megérkeztem 1942-ben a tanítóképzőbe. 1942-től 47-ig pedig jártam oda, a polgári iskola után.

Tehát cseberből vederbe estem. Ugyanazt a kollégium életet láttam – csak össze sem lehet hasonlítani a kollégiumi polgári iskolai életet a tanítóképzőssel. A kollégiumban teljesen más tanárok voltak, mint a polgáriban: humánusabbak, megértőbbek, segítőbbek voltak. Beszédstílusukban közel álltak a diákhoz, nem rázták a rongyot. Nem volt ütlegetés. Ha bementél az irodába, válladra tette a kezét az igazgató: „*Na, monddjad, Gyuri, hogy mi bajod van!*” Hát ilyen a polgáriban nem volt.

A termek a főépületben az első emeleten voltak. A polgári alul volt, a földszinten, ez volt az első emeleten, a második emeleten végig konviktusok. Hátról volt az ebédlő és a teológusok. Ottan éltek. A szigorú beszabályozás nekem azonban végig megmaradt. A kollégiumban G. Szabó Kálmán volt a rajztanárom, ő egy kicsit olyan művészlélek volt. Ültünk a bakon, egy koponyafejet kitett, azt kellett lerajzolni; volt víz, festék, tábla, és jött, nézte, majd mondta: „*Te, fiú! Mit csinálsz te?*” Megfogta, térdével megnyomott, és mert keskeny kis padon ültünk, már borultunk is föl. „*Na nézzétek! Mán meg kiöntötte a vizet.*” A tanári kar nem lakott bent a kollégiumban, csak egy felügyelő tanár volt a gimnazistáknál. Úgyhogy én nem találkoztam gimnáziumi tanárokkal abban az időszakban, csak a tanítóképzős tanárokkal. Volt egy magyar szakos tanárom – nánási születésű –, arra nagyon nagy szeretettel tudok emlékezni. Ugye nekünk volt gyakorló iskolánk, mert tanítottunk is. Zsidó Károly, ő a negyediket tanította, Szűcs az első-második osztályt. Kitűnő emberek voltak. Én nem tudom, hogy hogy lehetett ez, hogy az egyik oldalon, a tanítóképzőnek az oldalán kimondottan tanárok, művelt, humánus emberek voltak. És a másik oldalon, a polgári iskola oldalán pedig egy zárkózott, katonás közeg – különösen a fiatalabb tanárok által.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Végzősként gerundiummal
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1947
Kulcsfigura:	Sinka György

Ezen a képen én vagyok végzős tanítóképzősként. 1947. május 16-án volt az ünnepség, a ballagás a kollégium udvarán. Nagy ünnepség volt, de az én családomból nem ment senki, ez akkoriban még nem volt divat. Két osztály ballagott, két 54-fős osztály, tógában. A fekete tógalap és a palást és a gerundium is látható – ezekkel fényképeztünk. Megvolt minden, bár osztálytársaimnak elég nagy probléma volt a ruha. Egyszerűen nem volt megfelelő ruha a ballagásra.

Például egy sötét öltöny megszerzése is gondot okozhatott akkoriban. Az én osztálytársaim vidékről jöttek be, azok mindig csizmával, csizmanadrággal, bekeccsel jártak, más nem volt. Aztán jött a ballagás és kezdődött a keresés, de a családtól aztán összeszedték valahogy. Az ünnepség után együtt maradt a társaság és került egy fényképezőgép is. 1947-ben az komoly dolog volt. Nem is tudom, kié volt a gép, de mindenkit lefényképezett. Egy villanás és már jött is a következő, az előző már át is adta a tógát. Nagyon gyorsan ment.

A tanítóképzőben 1945-öt ki kellett hagynom, mert olyan volt a gazdasági helyzet, hogy muszáj voltam menni dolgozni. Egy fél évet kimaradtam, utána délutáni pótlóval kellett fölzárkózni a társasághoz, úgyhogy azokkal tudtam képesítőzni végül, akikkel indultam. Ez egy egészen nyomorúságos helyzet volt. Ebben az 1944-es, '45-ös, '46-os, de még a 47-es években is iszonyatosan keményen kellett helytállnia az embernek. Nem irányítottak engem. Testvéreim elmentek Pestre meg mindenfelé, én meg egyedül voltam. Az egész második világháborúban ez volt a legnagyobb problémám: volt két húgom, anyám meg én. És jöttek a háború előtti idők, a háború,

a háború utáni idők, de a családot össze kellett tartani mindig, minden időben. Debrecenben dolgoztam a háború alatt a kőművesek mellett, a gázgyárban meg a villanygyárban. Tanítóképzős voltam és idénymunkaként dolgoztam a nyári iskolai szünetben.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Klebersberg iskola
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1948
Kulcsfigura:	Sinka György

Ez az iskola, ami a képen látható, a debreceni Sámsoni úti iskola, ahol 1948-ban tanítottam. Klebersberg Kunó-féle iskola volt. Kőből épült, szabályosan, tanítói lakással valamint tantermekkel, folyosókkal és nevelői szobával ellátva. Nagyszerű volt: nagyon világos, szép, kényelmes, és kevés gyerekekkel dolgoztak itt. A csapókerti anyaiskolához tartoztunk, de a csapókerti iskola ehhez az iskolához képest semmi sem volt. Itt állok hátul, jobboldalt. Bal szélén, elől áll Kapusi Éva, akinek az édesanyja állandóan hordta nekem az ételt. Kellemetlen volt. Ott laktak az iskola mellett és azt hitték, gondolom – mivel akkor még nem volt feleségem –, hogy nincs, ki főzzen rám, pedig hát ez nem volt igaz, mert otthon laktam Debrecenben. Azt gondolták, hogy *„ez az iskola a mi iskolánk, ez a tanító a mi tanítónk, ráadásul férfi, biztos nem főz, segítsük hát meg!”* Én azonban leállítottam őket egy idő után, mert elég kellemetlen volt a gyerekek előtt.

1947-ban képesítőtünk, és kellett menni állás után. Jakucs nevezetű igazgató volt a Mester utcai iskolában. A Jókai utca és Mester utcai tömbben volt. Mondta, hogy egy tanítót kell helyettesíteni, így kaptam meg egy osztályt a Jókai utcán, az 5-6. osztályt. Ez volt 1947-'48-ban. Amikor elkezdtem tanítani a háború után, akkor megszűntek már a mellékes munkák. Már arra nem volt lehetőség, hogy én tanítsak reggeltől egy óráig, és menjek megint valahova fizikai munkát végezni. Különben akkor már kerítettem tanítványt is magamnak és úgy próbáltam délutánonként egy kis mellékeshez jutni. Mint helyettes tanító először 92 pengőt kaptam. Azt hiszem, az Ispotály téri templomhoz tartoztunk. Én a Jókai utcán, mikor letanítottam a hónapot, elmentem az Ispotály téri református egyházhoz, ottan leigazolták a hónapot, akkor

vissza kellett menni a debreceni kollégiumba, és maga a kollégium fizetett engem ki. Ilyen kacsaringós úton lehetett akkor fizetést szerezni.

1948-ban jött az államosítás, és az államosítással az állam minden egyes nevelőt az adott helyen átvett. Így maradtam én a legfiatalabb tanító Debrecenben, aminek az lett aztán a következménye, hogy mindig ki akartak tenni tanyára. Mert mindig kellett valakinek a debreceni állásom. Mindig. Viszont mivel fiatal voltam akkor, 20-21 éves, hamar bekerültem az úttörőmozgalomba és ott hozzákerültem a belső vezetőkhez, Sándor Lacihoz – akiről Hortobágyon el is neveztek egy iskolát – meg Kalmár Zolihoz. Ezekkel összelelegedtünk, kialakult egy kis csoport, ha baj volt, segítettek. Elkerültem a Sámsoni úti iskolába, onnan a Szabadság-telepre, a Szabadság-telepről pedig a Fűvészkert utcára. Akkor már ismertek, mint úttörővezetőt, s mert fiatal voltam, minden tanfolyamra elküldtek, sőt 1952-től Egerben főiskolára jártam. 1956-ban végeztem, és ott kaptam az általános iskolai tanári képesítést; ettől fogva felső osztályokat is taníthattam. 1947-től egészen 1957-ig nekem nem volt szabadságom, mert mindig a mozgalomban voltam és képeztem magam.

Interjúalany neve:

Sinka György

A fénykép címe:

Feleségem bátyja

A fénykép készítésének helye:

Szatmárnémeti

A fénykép készítésének éve:

1940-es évek eleje

Kulcsfigura:

Deák Sándor

A feleségem bátyja építészmérnök volt, Szatmárnémetiben tanult, a Hieroni út 1. szám alatti iskolában. Deák Sándornak hívták. Itt az első képen ő látható tanulóként Szatmárnémetiben, a templom előtt. Megvan az évkönyve is: kitűnő tanuló volt, a tanárai nagyon szerették, visszavárták; a háború után levelet kaptunk, hogy Sándor menjen vissza tanítani Szatmárnémetibe. A második egy képeslap, rajta Szatmárnémeti sugárútja; a társaival tervezték valamelyik épületet ezen az utcán. Egyszer el is mentünk megkeresni az utcát, de nem tudták megmondani biztosan a nevét, névváltozás történt ugyanis. Ez a képeslap nem volt feladva soha, ezt csak mint testvérnek hozta haza Sándor a háború előtt a feleségemnek. Nagyon vigyázott is rá a feleségem.

Sándornak nagyon szomorú története van. Ez volt a legnagyobb problémánk egész életünkben 1944 novemberétől kezdve. Lakott egy idős néni Hajdúnánáson és az kérte meg a fiút, hogy menjen vele és segítsen valamit megcsinálni. Sándor elment, ám közben elkapták az oroszok és elvitték „Málenkij-robotra.” Rossz időben volt rossz helyen. A szülők levelezésbe kezdtek, még a francia követségre is írtak. Sándort közben elvitték Józsára, ahol többen felmentek a templomtoronyba és ottan megbújtak, majd haza is jöttek. Sanyi nem merte vállalni, mert azt mondták az oroszok, hogy aki bújjik, agyonlövik. Annyit tudunk róla, hogy odakint valami fertőző hasmenése meg szervezet legyengülése volt és végeredményben odamaradt.

A szülők nem tudták kiheverni a dolgot. Egy kis lélegzetvétel volt nekik, hogy jött a mi ismerkedésünk, házasságunk, később megjelent az unoka – ez bizonyos mértékig valamit jelentett, de a túske az megmaradt. Feleségem, Irmus édesapját két évig, édesanyját 29 éven át gondozta, végül mindkettőjüket a szíve vitte el.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Horthy fogadtatása Hajdúnánáson
A fénykép készítésének helye:	Hajdúnánás
A fénykép készítésének éve:	1940-es évek eleje
Kulcsfigura:	Maklár Vilma

Amikor a Keleti-főcsatorna kezdték építeni a negyvenes évek elején, itt, Nánáson fogadták Horthy Mikós kormányzót és feleségét. Ez a tanítónő fogadta, ebben a ruhában. Maklár Vilmának hívták, édesapja kántor volt Nánáson, a református egyháznál. Mindenesetre szép ruhája volt, és ő maga is nagyon szép. Én 1953-ban nősültem meg, a feleségem hajdúnánási. Övé ez a kép.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Feleségem a vasútnál
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1946
Kulcsfigura:	Deák Irma

Ez az a kép, amikor feleségem, Irmuska Hajdúnánáson a vasútnál volt alkalmazásban, 1946-ban. Szociális probléma miatt ment, mert az édesapja asztalos volt, és ugye, vagy volt munka, vagy nem volt. Így ő kénytelen volt dolgozni. Tulajdonképpen a polgári iskolát is magán úton végezte ebben az időszakban. Aztán ment a tanítóképzőre. Azért kellett tehát elmennie a vasúthoz a háború után, hogy pénzzel támogassa a családot.

Házasságomat feleségemnek még képzős korában megjósolta Debrecenben, a Miklós utcán egy jósnő. Pontosan megmondott neki mindent előre. 1952-ben mentünk Újhutára a sítáborba. Ott megismerkedtünk. Hazakísértem. Akkor ő még ott tanított kint, Nánástól nem is tudom, hány kilométerre. Somorjai Laci bácsi volt a tanár a táborban. *„Siessünk elfele, mert a gyerekekre sötét lesz!”* – mondta. *„Menjetek, majd mi utánatok megyünk.”* – bízattuk őket. Megállt a csoport, hogy megvárnak bennünket, odamentek Laci bácsihoz, a vezetőhöz s azt mondták: *„Laci bácsi, azt a két nyomorultat, két szerencsétlent minek hoztátok ide?”* Hát, ez volt az első „kedves” megállapítás rólunk, immáron 58 éve... Aztán kijött ő is velem Dorogra – ő ismerte is különben Dorogot, ott járt képzőbe. Majd hazajöttünk Hajdúnánásra 1957-ben.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Feleségem Hajdúnánáson a Hősök ligetében
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1948
Kulcsfigura:	Deák Irma

Hajdúnánáson van egy liget, amit a Hősök ligetének neveznek, és a Hősök ligetének a központi területén padok voltak elhelyezve. Az első világháborús hősöknek a nevei voltak felírva a padokra. A feleségem ül itten a padon, árnyékban. Körülbelül 1948-ban készülhetett a kép.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Iskolai zenekar Hajdúdorogon
A fénykép készítésének helye:	Hajdúdorog
A fénykép készítésének éve:	1952/53
Kulcsfigura:	Sinka György

Ez egy nagyon kedves kép az 1952/53-as tanévből, a hajdúdorogi iskolának a csapata. Mi szerveztük ezt a kis zenekart a kartársakkal. Ez is egy újdonság volt abban az időben, hogy egy iskola zenekart szervezzen. Az iskola végeredményben elvégezte a napi tanítási mennyiséget, és nem volt a szülőkkel, a társadalommal semmiféle kapcsolat. Azt akartuk, hogy ezen keresztül is valami kapcsolat induljon meg. Látszanak itt különböző hangszerek, olyanok, amiket akkor össze lehetett szedni. Általában furulyák voltak, aztán volt egy tangóharmonikás is, egy kislány, de itt hátul még van egy fiú, a harmonikás. Ez meg egy ütős kis valamicske volt, itt elől, hátul meg egy nagy dob van. Én elől ülök középen.

A Fűvészkertben tanítottam Debrecenben, amikor jöttek ki a megyéről egyszer és mondták, hogy Hajdúdorogon az igazgató tébécében megbetegedett, tovább nem taníthat, és oda kell egy igazgató, méghozzá olyan fiatal, mint én. Jött a beetetés... Na, hát én hazamentem, kérdeztem a bátyáimat meg anyámat is: mit csináljak? Mert ha itt maradok Debrecenben, akkor maradok egy évig, de egy év után megint kezdődik majd valami. És lehet, hogy ez addig megy, míg tényleg nem találunk egy olyan tagot, akit már nem lehet kiszorítani. Elmentem inkább Hajdúdorogra igazgatónak. Ez volt 1952. február 12-én.

A legrosszabb időszak volt, 1952. A Rákosi-korszaknak minden csínja-bínja akkor került terítékre. Akkor kellett békekölcsönjegyzést csinálni, akkor volt, hogy büntetésből a tanárokat ide-oda helyezgették. Nem beszélve arról, hogy Dorog görög-katolikus püspökségi székhely volt, ahol a hittanra beiratkozottaknak a létszáma 100 százalékos. Híre volt ám ennek a megyében, jöttek is a hittanbeíráskor a megyéről.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Tanítók focimeccsen
A fénykép készítésének helye:	Hajdúdorog
A fénykép készítésének éve:	1953

Ez egy hajdúdorogi focimeccs nézőserege 1953-ból. A felső sorban mind tanítók voltak. Az ötvenes évek ugye, az Aranycsapat ideje is. Azt hiszem, én Egerben hallgattam a főiskolán a 6:3-at. Ott voltam ugyanis három éven keresztül, jártam oda a testnevelésre. Aztán küldtek tanfolyamozni. Részint szakmai, részint úttörő tanfolyamok voltak, több helyen: Pesten, Szoboszlón, vagy éppen Szolnokon. Ott például egy hónapig modellező tanfolyamon vettem részt. Van róla bizonyítványom is, de ezermester tanfolyamon is voltam.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Gyermekmunka a Hortobágyon
A fénykép készítésének helye:	Hortobágy
A fénykép készítésének éve:	1950-es évek

Az ötvenes években általános volt, hogy a gyerekek nyáron mezőgazdasági munkát végeztek iskolai kereteken belül. A legnagyobb iskolai munkát 1950-ben csináltuk a Fűvészkert utcai gyerekekkel Debrecenben. Ügyvédek, orvosok, papok gyerekei jártak oda, és ki kellett menni Hortobágyra borsót nyűni. Vonattal mentünk ki, voltak istállók, azokat kimeszelték szépen, szalmát hintettek le és ott aludt az egész társaság. Felállítottam őket csatársorba, és négykézláb nyűtték az érett borsót. Aztán a gép felszedte, kicsépelte és készen volt. Olyan forróság volt, hogy az embert nagyon helyben hagyta! Abban az időben nem volt figyelmeztetés, hogy „*hőségriadó, 12-től 2 óráig ne tartózkodjanak kint!*” Reggel megkezdtük a munkát 7 órakor, aztán 5 óráig kint dolgoztunk, egyórás ebédszünettel.

Interjúalany neve:	Sinka György
A fénykép címe:	Bátyám esküvői képe
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1956
Kulcsfigura:	Sinka Menyhért

Ez Menyi bátyám, aki 1923-ban született, a kép pedig 1956-os. Ez a házassági képük, a debreceni Szipál Stúdióban készítették. Menyhért kereskedelmi iskolába járt, ami a Nagytemplom mellett volt. Érettségi után elhelyezkedett a Csapó utca sarkán lévő banknál. A bankban dolgozott, és volt ott egy népszerűtlen zsidó bankfőnök, akivel összeakaszkodott. Amikor volt az '56-os forradalom, akkor el is küldték a főnököt. Aztán fordult a kocka és az volt az első, hogy összeszedték a hangoskodókat. Így internálták Menyhértet Tökölre, ahol én meg is látogattam.

A feleségével meg az én feleségemmel mentünk hozzá. Mesélte, éjfélkor felkeltették, futtatták jobbra-balra, összevissza, ilyen kitolások voltak; smasszer legények mindig akadtak. Egyszer aztán csak hazajött. Őt ez a tököli helyzet annyira átváltoztatta, hogy amikor hazamentünk névnapra, mindig mondta: „*Mit hülyéskedel mindig Gyuri, most is az úttörőknek? Ne csináld! Ne csinálj ezeknek semmit sem.*” Benne volt a túske teljesen. Aztán elhelyezkedett az állami gazdaságban, mint főkönyvelő, és élte az életét – méghozzá jól.

Interjúalany neve:

A fénykép címe:

A fénykép készítésének helye:

A fénykép készítésének éve:

Kulcsfigura:

Sinka György

Testnevelési ünnepély

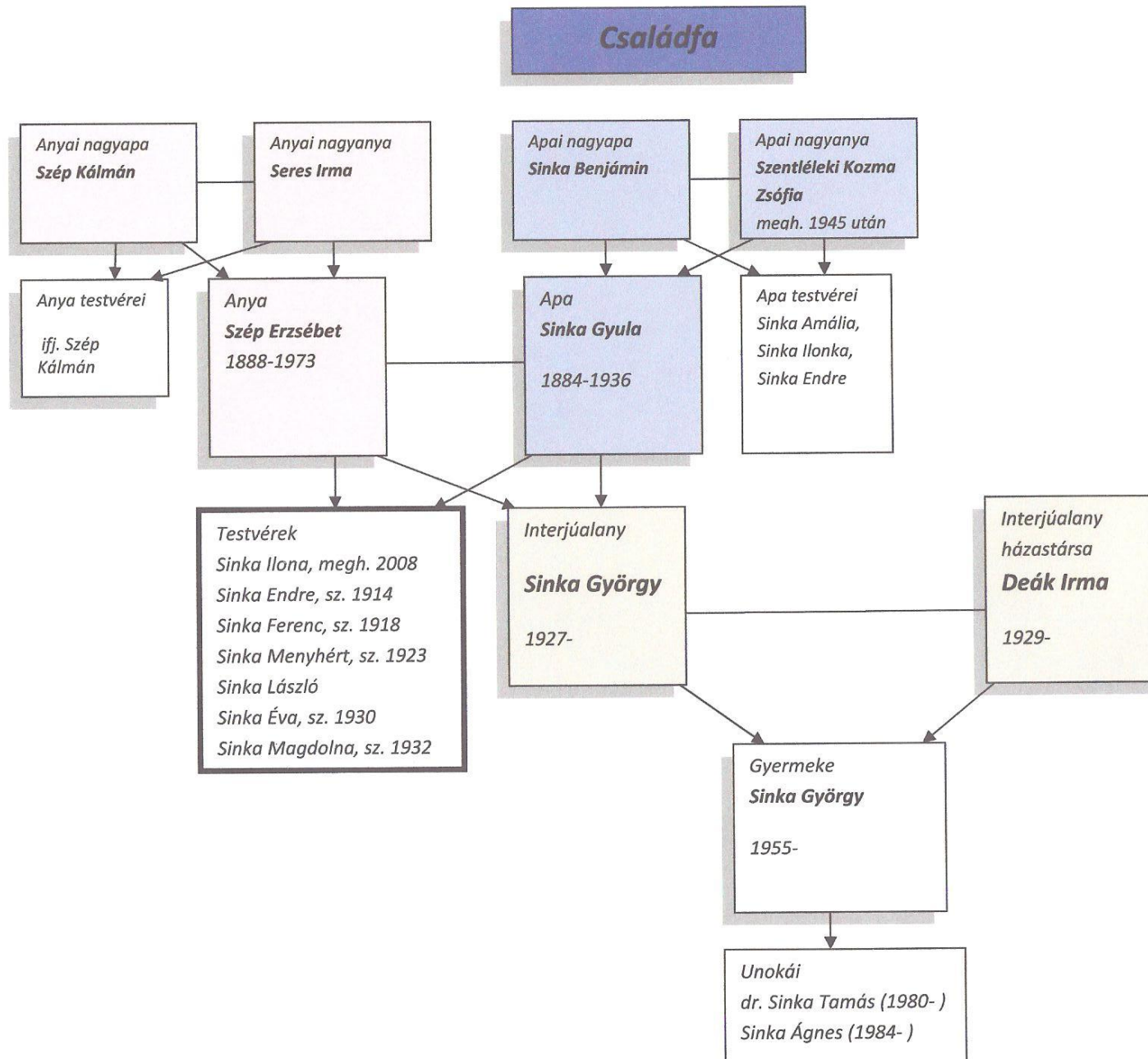
Hajdúnánás

1950-es évek vége

Sinka György

1957-ben kerültem Nánásra, mint testnevelő tanár. Abban az időben az volt a szokás, hogy minden évben tartottunk testnevelési ünnepélyt: minden évben, minden iskola. Már előtte Hajdúdorogon is volt, ahogy emlékszem. A képen egy ilyen szokásos tanév végi testnevelési ünnepség látható, ami ezen a nagy területen játszódott le Nánáson. A zenének a biztosítását egy helyi cigányzenekarral oldottuk meg, mert abban az időben se hanglemezünk nem volt, se olyan zenekar, amelyik tudta volna szolgáltatni a zenét. Itt is látszik, hogy énekelek, és éppen irányítom a társaságot. Szabad gyakorlatok, gerendagyakorlatok, nyújtógyakorlatok voltak. Ezek a cigányok mind a szabadgyakorlatokhoz zenéltek. Alsó tagozatban volt két nagy csoport, felső tagozatban vagy három. Úgyhogy az ilyen testnevelési ünnepség majdnem három óráig tartott egyvégtében.

Volt olyan időszak, amikor a testnevelési sportbizottság összevonta az iskolákat és olyan testnevelési ünnepélyt rendezett. Rendeztünk 1961-ben díszturnát is a művelődési otthon színpadán, februárban. Sokkal gazdagabb volt a testnevelési spottevékenység abban az időben, mint most! Amióta én nyugdíjba mentem 1987-ben, egyetlen testnevelési ünnepélyt sem rendeztek Hajdúnánáson.

Az interjúalany és családja

Interjúalany

Teljes név:	Sinka György
Születési hely és idő:	Kisvárd, 1927
Hol élt még:	Nyírgyulaj (1937-38), Debrecen (1938-44, 1945-52), Miskolc (1944-45), Hajdúdorog (1952-57), Hajdúnánás (1957-től)
Iskolai végzettség:	tanítói oklevél (1957), tanári diploma (1956)
Foglalkozás:	testnevelő tanár
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református

Testvér 1.

Teljes név:	Sinka Ilonka
Születési hely és idő:	n.a.
Hol élt még:	Nagyszőlős
Halálozási hely és idő:	2008
Iskolai végzettség:	elemi
Foglalkozás:	n.a.
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.
Gyermekei:	n.a.

Testvér 2.

Teljes név:	Sinka Endre
Születési hely és idő:	1914
Hol élt még:	Budapest
Halálozási hely és idő:	n.a.
Iskolai végzettség:	jogi doktorátus
Foglalkozás:	jogász
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.
Gyermekei:	n.a.

Testvér 3.

Teljes név:	Sinka Ferenc
Születési hely és idő:	1918
Hol élt még:	Debrecen
Halálozási hely és idő:	n.a.
Iskolai végzettség:	jogi doktorátus
Foglalkozás:	jogász
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.

Gyermekei: n.a.

Testvér 4.

Teljes név:	Sinka Menyhért
Születési hely és idő:	Kisvárd, 1923
Hol élt még:	Debrecen
Halálozási hely és idő:	n.a.
Iskolai végzettség:	kereskedelmi középiskola
Foglalkozás:	banktisztviselő, főkönyvelő (állami gazd-ban)
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.
Gyermekei:	n.a.

Testvér 5.

Teljes név:	Sinka László
	Kisgyermekkorban meghalt

Testvér 6.

Teljes név:	Sinka Éva
Születési hely és idő:	Kisvárd, 1930
Hol élt még:	Debrecen
Halálozási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	óvónőképző
Foglalkozás:	óvónő
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.
Gyermekei:	n.a.

Testvér 7.

Teljes név:	Sinka Magdolna
Születési hely és idő:	Kisvárd, 1932
Hol élt még:	Debrecen
Halálozási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	n.a.
Foglalkozás:	htb
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs:	n.a.
Gyermekei:	n.a.

Házastárs

Teljes név:	Deák Irma
Születési hely és idő:	Tiszadob, 1929
Hol élt még:	Hajdúnánás
Halálozási hely és idő:	-

Iskolai végzettség:	tanítóképző
Foglalkozás:	tanítónő
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Szülei:	n.a.
Testvérei:	n.a.

Gyermeke

Teljes név:	Sinka György
Születési hely és idő:	Hajdúdorog, 1955
Hol élt még:	n.a.
Halálozási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	egyetemi diploma (informatika)
Foglalkozás:	informatikus
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Házastárs :	n.a.
Gyermekei:	<u>Sinka Tamás</u> (1980, ügyvéd), <u>Sinka Ágnes</u> (1984, tanuló)

Apa

Teljes név:	Sinka Gyula
Születési hely és idő:	1884
Hol élt még:	Erdély, Észak-Magyarország, Kisvárd
Halálozási hely és idő:	Kisvárd, 1936
Iskolai végzettség:	lelkészképző
Foglalkozás:	ref. lelkész
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Testvérei:	<u>Sinka Amália</u> (postaforgalmi iskolát végzett), <u>Sinka Ilonka</u> (házastársa Hatvani Pál református lelkész) <u>Sinka Endre</u> (törvényszéki tanácselnök)

Apai nagyapa

Teljes név:	Sinka Benjámín
Születési hely és idő:	n.a.
Hol élt még:	Nyírgyulaj
Halálozási hely és idő:	n.a.
Iskolai végzettség:	ipariskola
Foglalkozás:	tímár
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Szülei:	n.a.
Testvérei:	n.a.

Apai nagymama

Teljes név:
Születési hely és idő:
Hol élt még:
Halálózási hely és idő:
Iskolai végzettség:
Foglalkozás:
Nemzetiség:
Vallás:
Szülei:
Testvérei:

Szentléleki Kozma Zsófia

n.a.
Nyírgyulaj
1945 után
n.a.
htb
magyar
református
n.a.
n.a.

Anya

Teljes név:
Születési hely és idő:
Hol élt még:
Halálózási hely és idő:
Iskolai végzettség:
Foglalkozás:
Nemzetiség:
Vallás:
Testvérei:

Szép Erzsébet

Nagyszöllős, 1888
Kisvárd, Debrecen, Miskolc
1973
n.a.
htb
magyar
református
ifj. Szép Kálmán, református lelkész Túrterebesen,
két gyermeke: Szép Ferenc , aki református lelkész
Kissalón, Erzsébet

Anyai nagyapa

Teljes név:
Születési hely és idő:
Hol élt még:
Halálózási hely és idő:
Iskolai végzettség:
Foglalkozás:
Nemzetiség:
Vallás:
Szülei:
Testvérei:

Szép Kálmán

n.a.
Túrterebes, Nagyszöllős
n.a.
lelkészképző
református lelkész
magyar
református
n.a.
n.a.

Anyai nagymama

Teljes név:
Születési hely és idő:
Hol élt még:
Halálózási hely és idő:
Iskolai végzettség:
Foglalkozás:
Nemzetiség:
Vallás:
Szülei:

Seres Ilona

n.a.
Nagyszöllős
n.a.
n.a.
htb
magyar
református
n.a.

Testvérei

n.a.

